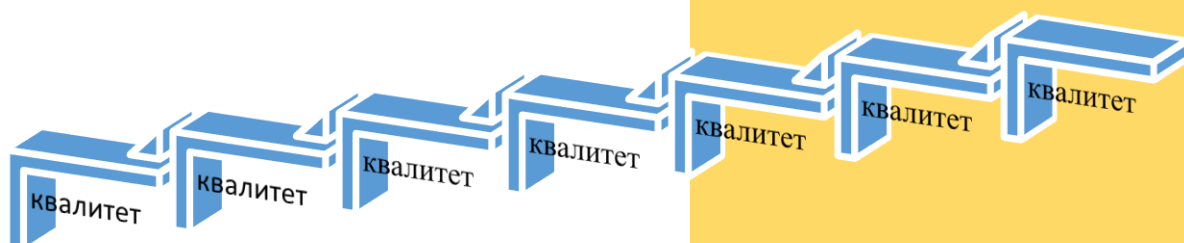

РЕПУБЛИЧКИ ПЕДАГОШКИ ЗАВОД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

АНАЛИЗА СПОЉАШЊЕГ ВРЕДНОВАЊА КВАЛИТЕТА РАДА ОСНОВНИХ ШКОЛА

Октобар 2022. године

РЕПУБЛИЧКИ ПЕДАГОШКИ ЗАВОД РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ОДЈЕЉЕЊЕ ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА

АНАЛИЗА СПОЉАШЊЕГ ВРЕДНОВАЊА КВАЛИТЕТА
ВАСПИТНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА ОСНОВНИХ ШКОЛА
РЕАЛИЗОВАНИХ У ПРОЉЕЋЕ 2022. ГОДИНЕ

доц. др Предраг Дамјановић, директор Републичког педагошког завода

Слађана Танасић, помоћник директора Републичког педагошког завода

Анализу припремили:

Милица Тителски, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Татјана Богдановић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Александра Станковић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Жарко Ћаћић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Смиљана Антонић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Мира Лакетић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Александра Пухалић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Аријана Жујић, инспектор-просвјетни савјетник за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Зоран Богдановић, начелник одјељења за вредновање квалитета васпитно-образовног рада

Техничко уређење

Владимир Радојчић, виши сарадник за информатику

“Осигурање квалитета (енгл. *quality assurance*- QA) је начин спречавања грешака или недостатака у готовим производима и избјегавања проблема при испоруци рјешења или услуга купцима, који ISO 9000 дефинише као „део управљања квалитетом који се фокусира на пружање поверења да су захтеви квалитета испуњени“. Осигурање квалитета се примењује на физичке производе пре производње провером да оно што је направљено испуњава основне карактеристике и захтеве, а током производње потврђивањем да више примерака испуњава специфичне контроле квалитета.

Осигурање квалитета се састоји од административних и процедуралних активности које се спроводе у систему квалитета како би захтјеви и циљеви за производ, услугу или активност били задовољени. То је систематска мера, поређење са стандардом, праћење процеса и сродна повратна спрега која саветује о превенцији грешака.”

(https://bs.wikipedia.org/wiki/Osiguranje_kvaliteta)

Концепт осигурања квалитета је настао у подручју индустрије и индустријске производње, да би се касније проширио и на друга подручја живота. Осигурање квалитета у образовању је настало и развијено као системски приступ, у другој половини прошлог вијека. Промјене у друштву условљавају креирање нових, савремених образовних политика усмјерених према унапређењу и даљем развоју како би се реализовали циљеви и сврха образовања. У основи друштвеног и економског развоја једне државе је квалитет њених људских ресурса који произилазе из квалитетног и ефикасног образовног система. Осигурање квалитета у образовању представља обавезу али и одговорност према ученицима, наставницима, родитељима и друштву у цјелини.

Осигурање квалитета се врши примјеном прописане методологије. За утврђивање квалитета рада образовних институција, а у оквиру дефинисане методологије, потребни су мјерљиви показатељи квалитета.

„Дефинисање осигурања квалитета у Акционом плану за развој и провођење квалификационог оквира у БиХ за период од 2014–2020. године је: Осигурање квалитета представља систем и процедуре које се примјењују у циљу очувања договорених стандарда производа и услуга, укључујући и њихово континуирано побољшање.“ (IPA програм Европске уније за БиХ)

Осигурање квалитета представља систем и процедуре које се примјењују да би се постигао, одржао или побољшао квалитет појединачних области а које се ослањају на процес вредновања. Вредновање је процес системске и критичке анализе дефинисаног сегмента вредновања, који укључује прикупљање релевантних података и материјала и доводи до препорука за побољшање. Самовредновање и спољашње вредновање квалитета рада, као елементи осигурања квалитета, су механизми који, путем дефинисаних стандарда, индикатора и процедура, доводе до успостављања, развоја и управљања квалитетом рада школа.

Вредновање у циљу осигурања квалитета васпитног и образовног рада

Циљ сваке организације је да произведе квалитетан производ, односно да пружи квалитетну услугу. То од ње очекују купци или корисници услуга, као и људи различитих нивоа одговорности.

Школа је такође организација, пружа образовне услуге и има кориснике услуга. То су њени ученици, родитељи, али и шира друштвена заједница која од школе очекује да ученицима пружи квалитетно знање, развија вјештине, оствари успјешну социјализацију и припрему за живот. Континуирано побољшање квалитета је начин размишљања али и дјеловања одговорних организација. Стога, оне примјењују системе управљања квалитетом на начин да користе адекватне стандардизоване системе који су међународно признати или изграђују унутрашње системе. Успостављањем система самовредновања и спољашњег вредновања квалитета рада, обезбјеђује се заједничка одговорност на праћењу, контроли и осигурању квалитета рада школе.

Поступак самовредновања представља значајан сегмент осигурања квалитета који путем сагледавања остварених резултата, јачих и слабијих области рада, јача међусобно повјерење и заједничку одговорност запослених. Школа планира активности у сврху унапређења квалитета путем вредновања сопствене праксе и увидом у комплетан живот и рад школе а на основу акционог плана.

Реализацију спољашњег вредновања врши Републички педагошки завод увидом у релевантну документацију школе дефинисану као показатеље квалитета. Спољашњим вредновањем остварује се увид у квалитет рада школе у одређеним подручјима дјеловања. Резултати и подаци добијени спољашњим вредновањем значајни су за школу, као и комплетну заједницу, као показатељи даљих корака и активности за будући рад.

Закон о основном васпитању и образовању дефинише: (Извод из Члана 186.)

(1) У школи се ради унапређења квалитета васпитно-образовног рада спроводи самовредновање и спољашње вредновање рада школе.

(2) Самовредновање рада врши школа у складу са Правилником о вредновању квалитета васпитно-образовног рада у основној школи.

(3) Самовредновање доприноси осигурању квалитета школе и подразумијева примјену прописаних стандарда квалитета рада школе, на основу информација о школи, њиховом раду и остваривању циљева.

(4) Спољашње вредновање рада школе врши Завод према свом годишњем програму рада, а у складу са правилником из става 2. овог члана.

(Службени Гласник Републике Српске - Број 81/2022)

ОПШТИ ДИО

Циљ

Циљ аналитичког истраживања је извршити квантитативну и квалитативну анализу процјена нивоа квалитета и препорука које су дефинисане у извјештајима о спољашњем вредновању рада школа како би се добили конкретни показатељи потреба у оквиру унапређења квалитета рада школе.

Сврха

Сврха аналитичког истраживања јесте да се, на основу добијених конкретних показатеља тј. препорука о потребама за унапређењем рада појединих сегмената рада школе, дефинишу, на нивоу цијелог узорка, активности или радње које су најпотребније за унапређење квалитета рада школе и осигурања квалитета у школи уопште.

Задаци

Дефинисани задаци аналитичког истраживања:

1. Прикупити извјештаје о спољашњем вредновању квалитета рада школа реализованих у прољеће 2022. године
2. Направити план рада и подјелу задужења
3. Израдити статистичке показатеље реализованих вредновања
4. Израдити сегментарне анализе препорука по стандардима
5. Известити закључак
6. Наредни кораци

РЕАЛИЗАЦИЈА ЗАДАТАКА

1. Архива извјештаја

Током септембра 2022. године, извршено је прикупљање и архивирање извјештаја о проведеним самовредновањима и спољашњим вредновањима квалитета рада основних школа које су сачинили тимови за самовредновање рада школа и инспектори-просвјетни савјетници – чланови тимова спољашњих евалуатора.

2. План рада

Креиран је план рада и извршена подјела задужења за изradу Анализе проведених вредновања у оквиру Одјељења за вредновање квалитета васпитно-образовног рада. Планом је дефинисано да се активност око израде анализе реализује до краја новембра 2022. године.

3. Статистички показатељи

Инспектори-просвјетни савјетници су задужени за израду квантитативне и квалитативне анализе тј. статистичких показатеља везаних за изречене препоруке и њихову обраду.

Годишњим програмом рада Завода за 2020. и 2021. годину, спољашње вредновање квалитета рада школа је планирано у 70 основних школа, а реализовано је у 63 школе (90%). Вредновање није реализовано у 7 школа (10%) због оправданих околности.

Спољашња вредновања нису реализована у 2020. и 2021. години због епидемије ковида и тада важећих епидемиолошких мјера.

Спољашња вредновања школа су реализована у периоду фебруар – јун 2022. године.

У 2020. години, спољашње вредновање је планирано у 30 основних школа. Током 2022. године, реализовано је у 28 школа (93,33%). Вредновање није реализовано у 2 школе (6,67%).

У 2021. години, спољашње вредновање је планирано у 40 основних школа. Током 2022. године је реализовано у 35 школа (87,50%). Вредновање није реализовано у 5 школа (12,50%).

Током реализације спољашњих вредновања рада школа, реализовано је:

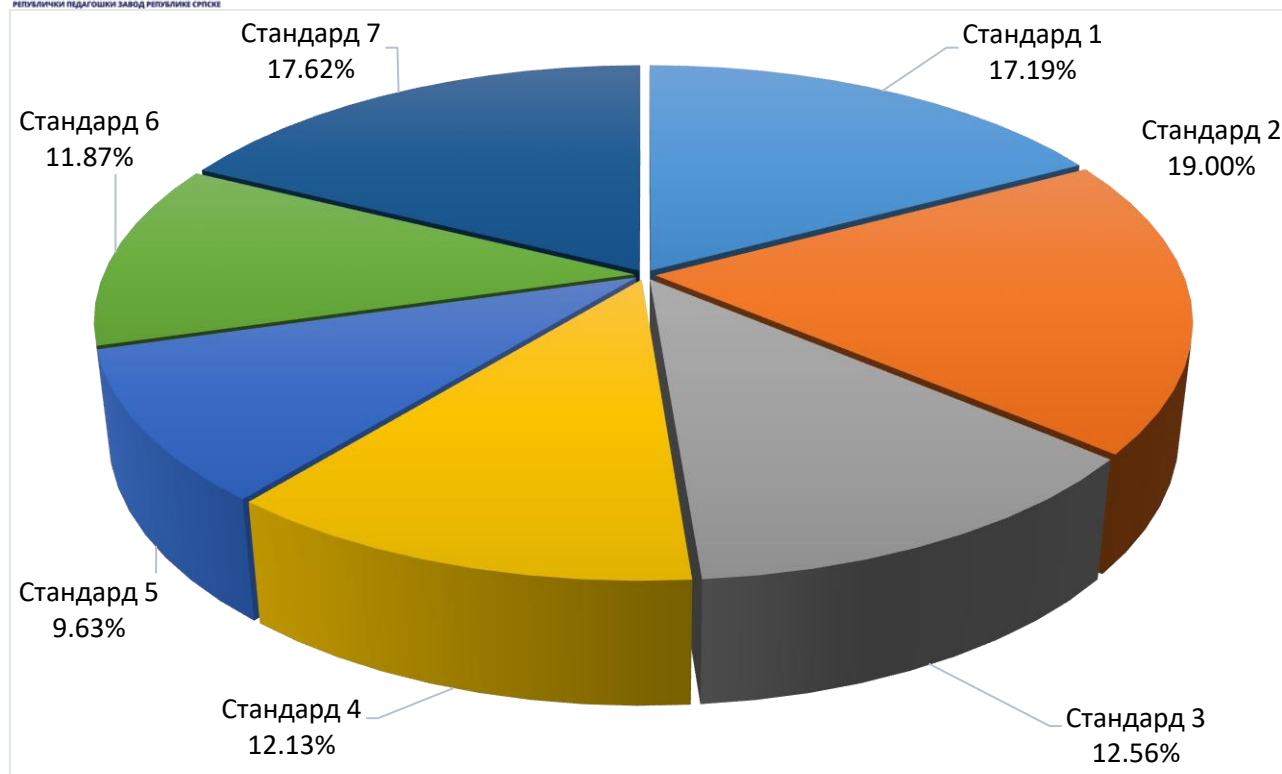
- ✓ 26 увида у општу организацију рада школа и рад директора,
- ✓ 148 увида у рад наставника,
- ✓ анкетирање више од 600 наставника,
- ✓ анкетирање више од 600 ученика основних школа.

Приликом реализације спољашњих вредновања квалитета рада школа било је ангажовано 27 инспектора-просвјетних савјетника и стручних сарадника. Током реализације спољашњих вредновања, тимови евалуатора су радили 126 радних дана. Укупан број утрошених дана, када се рачуна број дана вредновања по сваком члану тима и укупном броју тимова, износи 257 радних дана.

Након завршених спољашњих вредновања основних школа, написана су:

- ✓ 63 извјештаја о спољашњем вредновању квалитета рада школа са укупно 1224 странице (19,42 странице по извјештају),
- ✓ 26 записника о општем увиду у организацију рада школе и рад директора,
- ✓ 148 записника о стручно-педагошком увиду у рад наставника.

Увидом у сегментарне анализе препорука, изречених у извјештајима о спољашњем вредновању основних школа, по стандардима, констатовано је да је изречено укупно 1879 препорука (стандард 1 - 323, стандард 2 - 357, стандард 3 - 236, стандард 4 - 228, стандард 5 - 181, стандард 6 - 223 и стандард 7 - 331).

Слика 1: Приказ процената препорука по стандардима

Укупни подаци (основне и средње школе заједно)

У периоду фебруар-јун 2022. године, спољашња вредновања квалитета рада школа су реализована у 94 школе (63 основне и 31 средња школа).

Током реализације спољашњих вредновања рада школа, реализована су:

- ✓ 223 увида у рад наставника,
- ✓ 31 увид у општу организацију рада школа и рад директора,
- ✓ анкетања више од 900 наставника,
- ✓ анкетања више од 900 ученика.

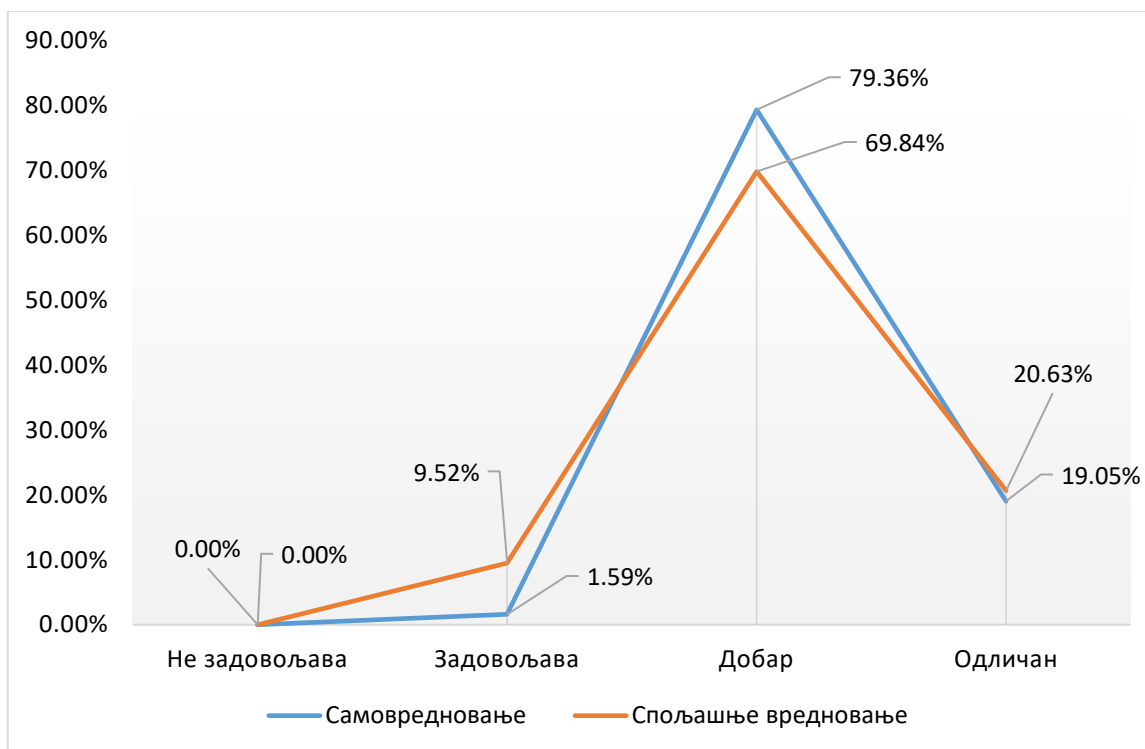
Приликом спољашњег вредновања квалитета рада школа било је ангажовано 30 инспектора-просвјетних савјетника и стручних сарадника. Реализација спољашњег вредновања у једној школи је трајала два дана, што значи да су тимови евалуатора радили током 190 радних дана. Укупан број утрошених дана, када се рачуна број дана вредновања по сваком члану тима и укупном броју тимова, износи 385 радних дана.

Након завршених спољашњих вредновања основних и средњих школа, написана су:

- ✓ 94 извјештаја о спољашњем вредновању квалитета рада школа са укупно 1849 страница,
- ✓ 223 записника о стручно-педагошком увиду у рад наставника,
- ✓ 31 записник о увиду у општу организацију рада школа и рад директора.

УПОРЕДНА АНАЛИЗА ПРОЦЈЕНА НИВОА КВАЛИТЕТА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА

Стандард 1 – Управљање и руковођење школом

Слика 2: Приказ процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања за стандард 1

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 1 са „не задовољава“, док је 1,59% вредновано са „задовољава“, 79,36% је вредновало са „добар“, док је 19,05% школа вредновало са „одличан“.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да ни једна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 9,52% вредновано са „задовољава“, 69,84% са „добар“, а 20,63% школа са „одличан“.

Упоредном анализом процјена нивоа квалитета за стандард 1, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 45 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 18 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 5 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 13 школа.

Стандард 2 – Поучавање и учење

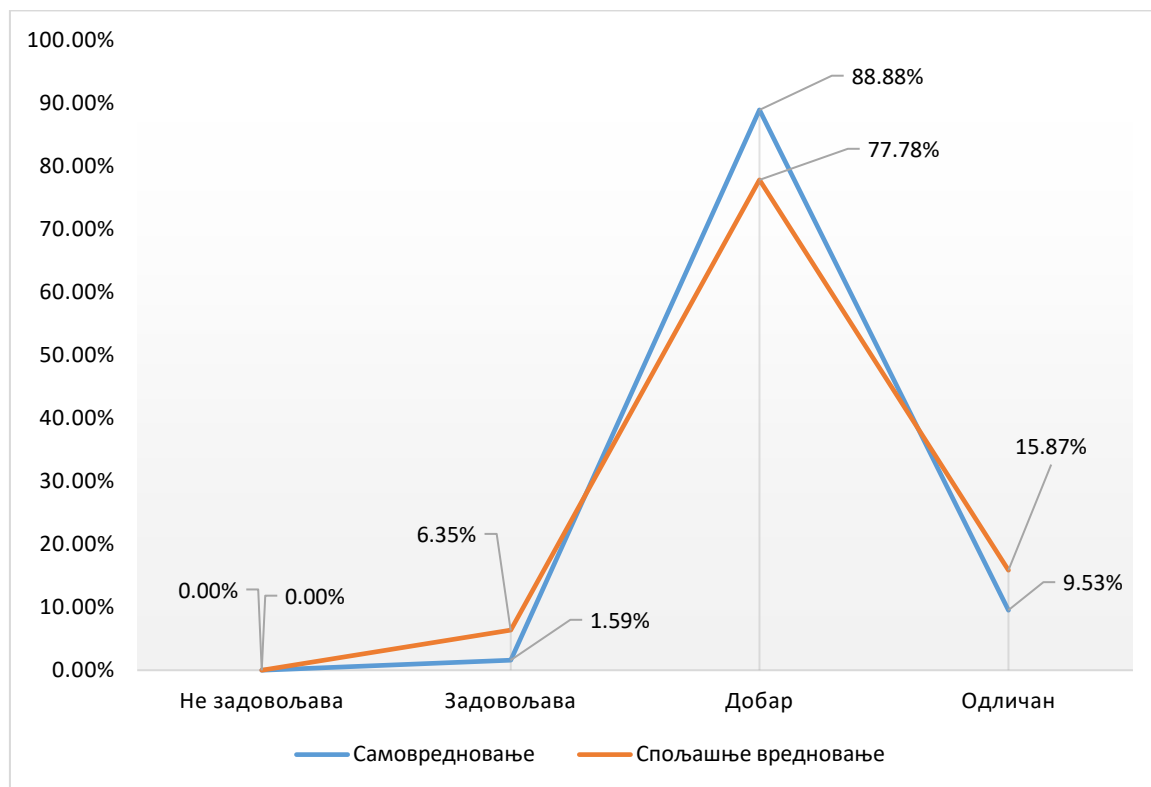
Слика 3: Приказ процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања за стандард 2

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 2 са „не задовољава“. Са „задовољава“ је вредновано 9,53%, са „добар“ 87,30%, док је са „одличан“ вредновано 3,17% школа.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 19,05% вредновано са „задовољава“, 74,60% са „добар“, а 6,35% школа са „одличан“.

Упоредном анализом процјена нивоа квалитета за стандард 2, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 47 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 16 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 7 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 9 школа.

Стандард 3 – Ученичка постигнућа

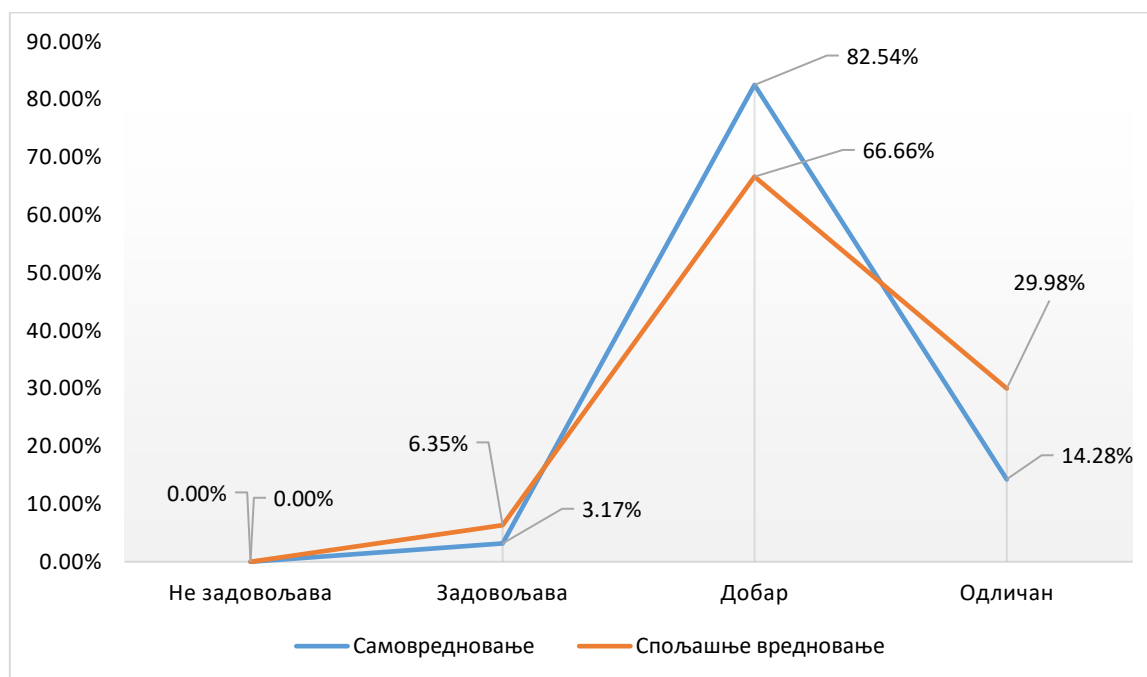

Слика 4: Приказ процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања за стандард 3

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 3 са „не задовољава“, са „задовољава“ вредновано је 1,59%, са „добар“ 88,88% , док је са „одличан“ вредновано 9,53% школа.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 6,35% вредновано са „задовољава“, 77,78% са „добар“, а 15,87% са „одличан“.

Упоредном анализом процјена нивоа квалитета за стандард 3, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 54 школе, док су се процјене нивоа разликовале за 9 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 5 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 4 школе.

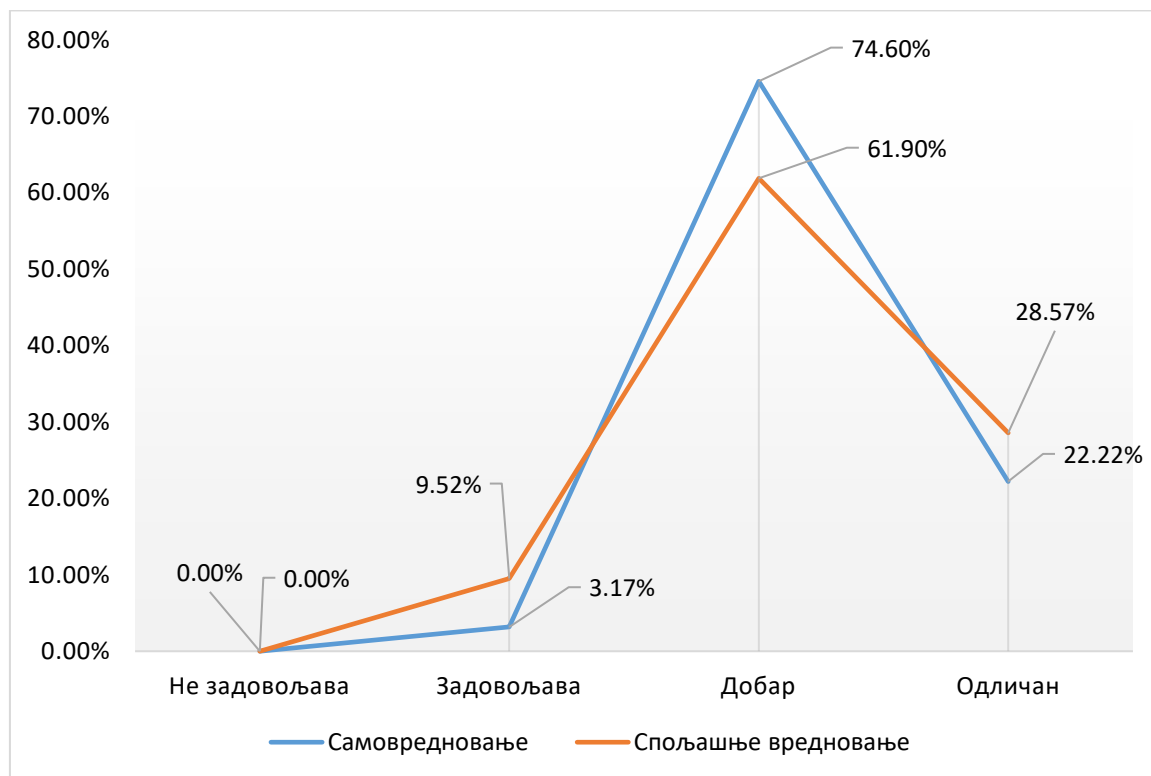
Слика 5: Приказ процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања за стандард 4

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 4 са „не задовољава“, са „задовољава“ је вредновано 3,17%, са „добар“ 82,54% , док је 14,28% вредновано са „одличан“.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 6,35% вредновано са „задовољава“, 66,66% са „добар“, а 29,98% са „одличан“.

Упоредном анализом процјена нивоа квалитета за стандард 4, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 47 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 16 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 12 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 4 школе.

Стандард 5 – Сарадња школе са породицом и установама у локалној заједници

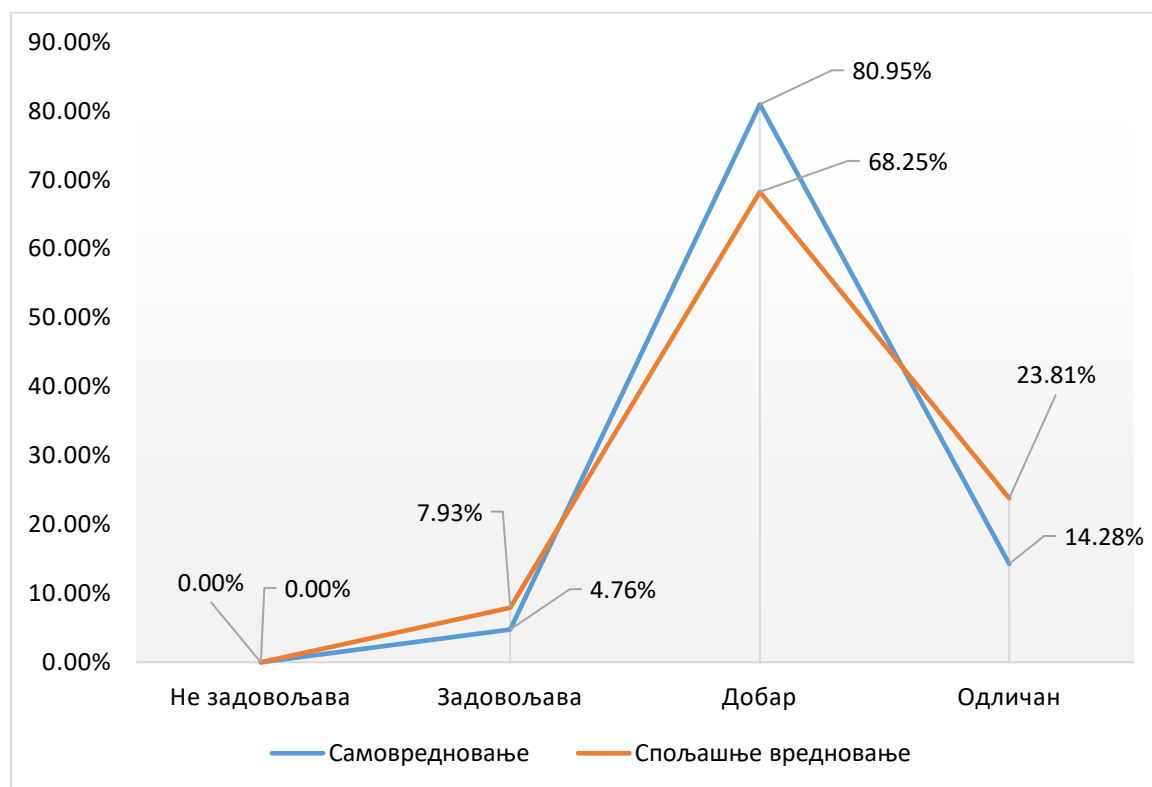
Слика 6: Приказ процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања за стандард 5

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 5 са „не задовољава“, са „задовољава“ вредновано је 3,17%, са „добар“ 74,60% , док је 22,22% вредновано са „одличан“.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 9,52% вредновано са „задовољава“, 61,90% са „добар“, а 28,57% са „одличан“.

Упоредном анализом процјена нивоа квалитета за стандард 5, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 42 школе, док су се процјене нивоа разликовале за 21 школу. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 11 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 10 школа.

Стандард 6 – Људски, физички и специјалистички ресурси унутар школе

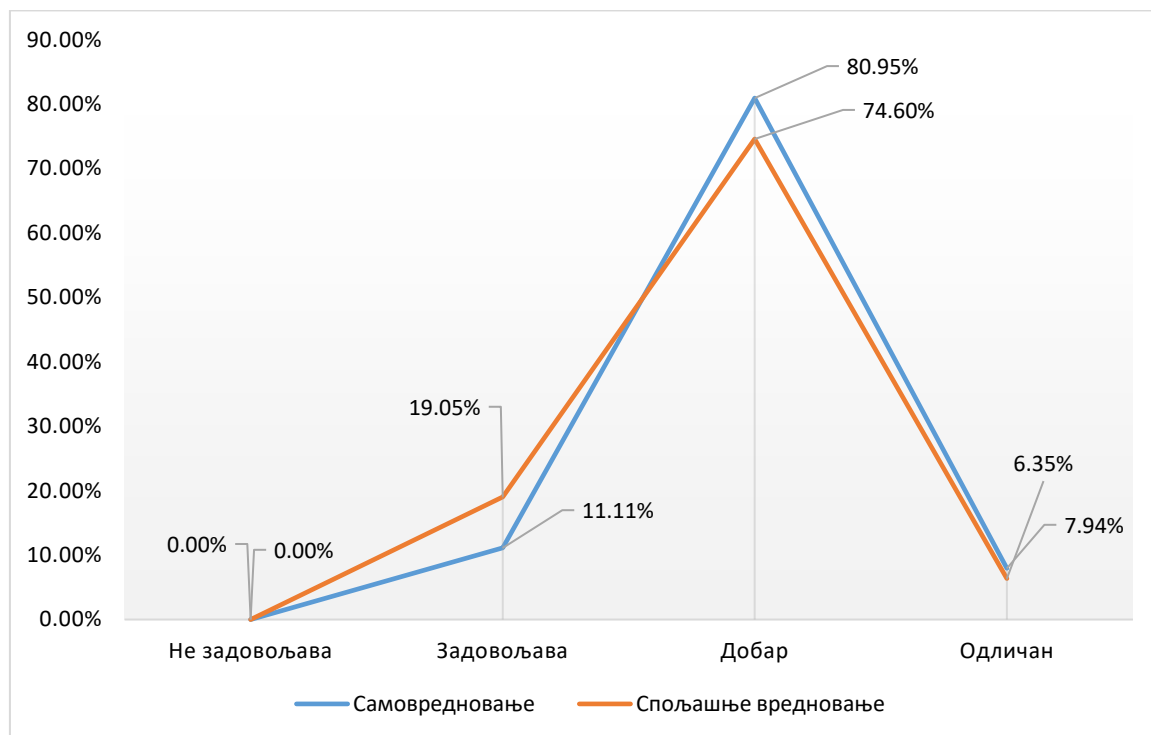
Слика 7: Приказ процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања за стандард 6

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 6 са „не задовољава“, са „задовољава“ вредновано је 4,76%, са „добар“ 80,95% , док је 14,28% вредновано са „одличан“.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 7,93% вредновано са „задовољава“, 68,25% са „добар“, а 23,81% са „одличан“.

Упоредном анализом процјена нивоа квалитета за стандард 6, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 47 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 16 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 10 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 6 школа.

Стандард 7 – Системи и процедуре осигурања квалитета

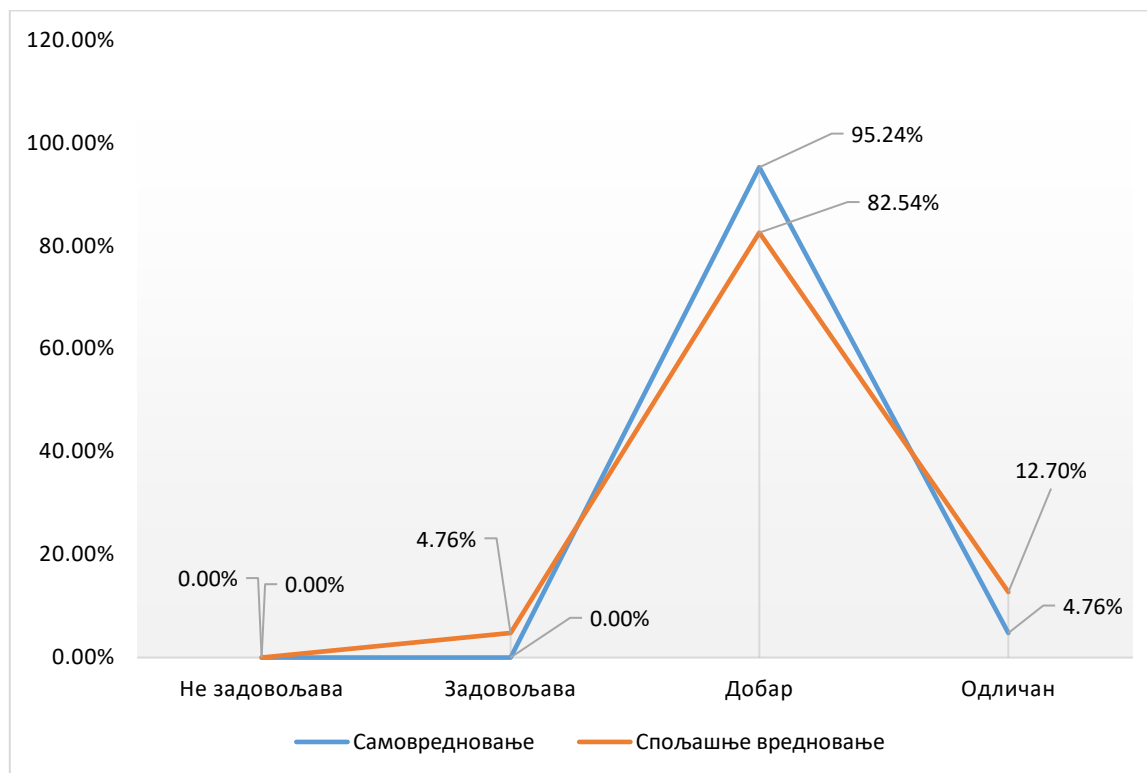
Слика 8: Приказ процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања за стандард 7

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала стандард 7 са „не задовољава“, са „задовољава“ вредновано је 11,11%, са „добар“ 80,95%, док је 7,94% вредновано са „одличан“.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да ниједна школа у оквиру овог стандарда није вреднована са „не задовољава“, док је 19,05% вредновано са „задовољава“, 74,60% са „добар“, а 6,35% са „одличан“.

Упоредном анализом процјена нивоа квалитета за стандард 7, констатовано је да су тимови за самовредновање и спољашње вредновање исто процијенили ниво квалитета за 45 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 18 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 4 школе, док је снизио процјену нивоа квалитета за 14 школа.

Укупна процјена нивоа квалитета

Слика 9: Приказ укупних процјена нивоа квалитета самовредновања и спољашњег вредновања

Анализом извјештаја о самовредновању је констатовано да ниједна школа није вредновала квалитет рада са „не задовољава“ нити са „задовољава“, 95,24% је вредновало са „добар“, док је 4,76% вредновало са „одличан“.

Такође је, анализом извјештаја о спољашњем вредновању, констатовано да квалитет рада ниједне школе није вреднован са „не задовољава“, док је 4,76% вредновано са „задовољава“, 82,54% са „добар“, а 12,70% са „одличан“.

Упоредном анализом дефинисаних укупних процјена нивоа квалитета, констатовано је да су тимови за самовредновање рада школа и тимови за спољашње вредновање процијенили ниво квалитета исто за 55 школа, док су се процјене нивоа разликовале за 8 школа. Тим за спољашње вредновање је процијенио ниво квалитета вишим него тим за самовредновање за 5 школа, док је снизио процјену нивоа квалитета за 3 школе.

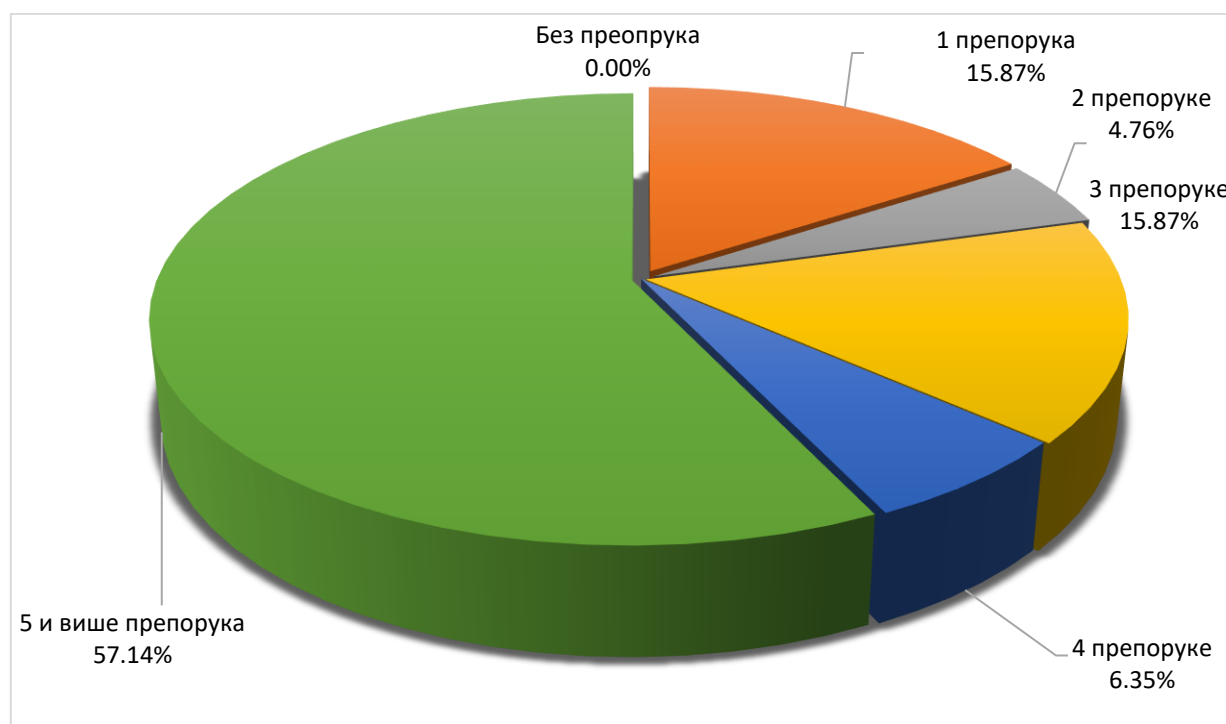
4. Сегментарне анализе по стандардима

Анализа стандарда 1

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 1, *Управљање и руковођење школом*, је 323.

Табела 1 – Број и проценат препорука за стандард 1 по школама

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	10	3	10	4	36
%	0	15,87	4,76	15,87	6,34	57,14

Слика 10: Дистрибуција броја препорука за стандард 1

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (56) Рад стручних и савјетодавних органа
- (48) Планирање и реализација факултативних и ваннаставних програма
- (42) Планирање и реализација увида у рад наставника
- (33) Систем информисања о важним питањима из живота и рада школе
- (28) Рад школских тимова
- (26) Организациона структура за обављање васпитно-образовног рада и записници
- (21) Стручно усавршавање наставника
- (19) Увид директора у рад стручних сарадника

- (13) Мјере и активности на рјешавању питања постављених од стране ученика и родитеља
- (12) Дефинисање мисије и визије школе, те упознавање ученика и запослених
- (10) Израда годишњег програма рада школе
- (8) Вођење педагошке евиденције и документације
- (4) Планирање и анализа учешћа школе у домаћим и међународним пројектима
- (2) Активности директора на развијању сарадње школе са другим установама, организацијама и локалном заједницом
- (1) Поступање према налозима просвјетног инспектора и просвјетних савјетника

Анализа препорука

На основу анализе може се закључити да стручни и савјетодавни органи треба да разматрају и анализирају све аспекте наставног процеса, да изводе закључке, те дефинишу препоруке за побољшање. Записници са састанака и сједница органа управљања, стручних органа и савјетодавних тијела треба да буду потпуни, да садрже све релевантне информације из којих је евидентна дискусија, закључци, те препоруке за побољшање.

Очигледно је да у великом броју школа није организована, па се и не реализује факултативна настава. Како би се задовољила различита интересовања ученика потребно је: ученике и родитеље упознати са програмима факултативне наставе, провјерити њихову заинтересованост, те у складу са њом и могућностима школе организовати реализацију факултативне наставе. Организацију додатне наставе и секција такође је потребно ускладити са интересовањима ученика. На тај начин ученици ће се додатно мотивисати за учешће у раду истих.

Бројне препоруке односиле су се на опсервацију рада наставника. Потребно је да директор, помоћник директора и педагог планирају опсервацију рада свих наставника у току школске године. При том је важно опсервирати све облике наставног процеса. Након опсервације неопходно је израдити записник који ће поред констатованог стања садржати закључке и препоруке за побољшање. Неопходно је вршити анализу опсервираних часова са наставницима. Потребно је израдити анализу на основу свих опсервираних часова, која ће поред утврђеног стања садржати закључке и препоруке за побољшање. Ову анализу треба да разматрају стручни органи школе, те да након расправе дају своје приједлоге за побољшање. На основу свих приједлога потребно је израдити акциони план за побољшање, који ће садржавати конкретне активности, носиоце активности и рокове за њихову реализацију, као и механизме контроле.

У великом броју школа формирани су различити тимови. У циљу њиховог ефикасног рада неопходно је тимове у школи формирати у складу са конкретним потребама тј. са конкретним задацима. На основу њих тимови треба да израђују програме рада, да реализују активности у складу са програмом, воде евиденцију о реализованим активностима, те да израђују извјештаје о раду. На основу извјештаја о раду потребно је вршити анализу рада тимова, која ће резултирати препорукама за побољшање.

Како би се унаприједио рад стручних сарадника потребно је да директор врши увид у рад стручних сарадника, да о томе води евиденцију, те да периодично анализира њихов рад.

Спољашње вредновање је показало да је најзаступљенији облик индивидуалног стручног усавршавања наставника у основним школама израда писаних радова на одређене теме, те реализација предавања. У циљу унапређења квалитета васпитно-образовног процеса неопходно је дефинисати програм индивидуалног стручног усавршавања, тако да се за сваког наставника дефинише облик стручног усавршавања на основу опсервација његовог рада, при чему је потребно узети у обзир и резултате самовредновања које наставници врше. Потребно је планирати различите облике индивидуалног стручног усавршавања (нпр. огледне часове, реализацију радионица и обука, акциона истраживања и сл). Реализацију програма индивидуалног стручног усавршавања неопходно је анализирати у циљу његовог побољшања.

Приликом дефинисања мисије и визије школе потребно је истражити специфичности школе, те испитати и уважити ставове и мишљења наставника, родитеља и ученика. У складу са њима потребно је дефинисати стратешке активности школе, како би биле прихваћене од стране заинтересованих потребно је да буду истакнуте на видно мјесто и доступне свима.

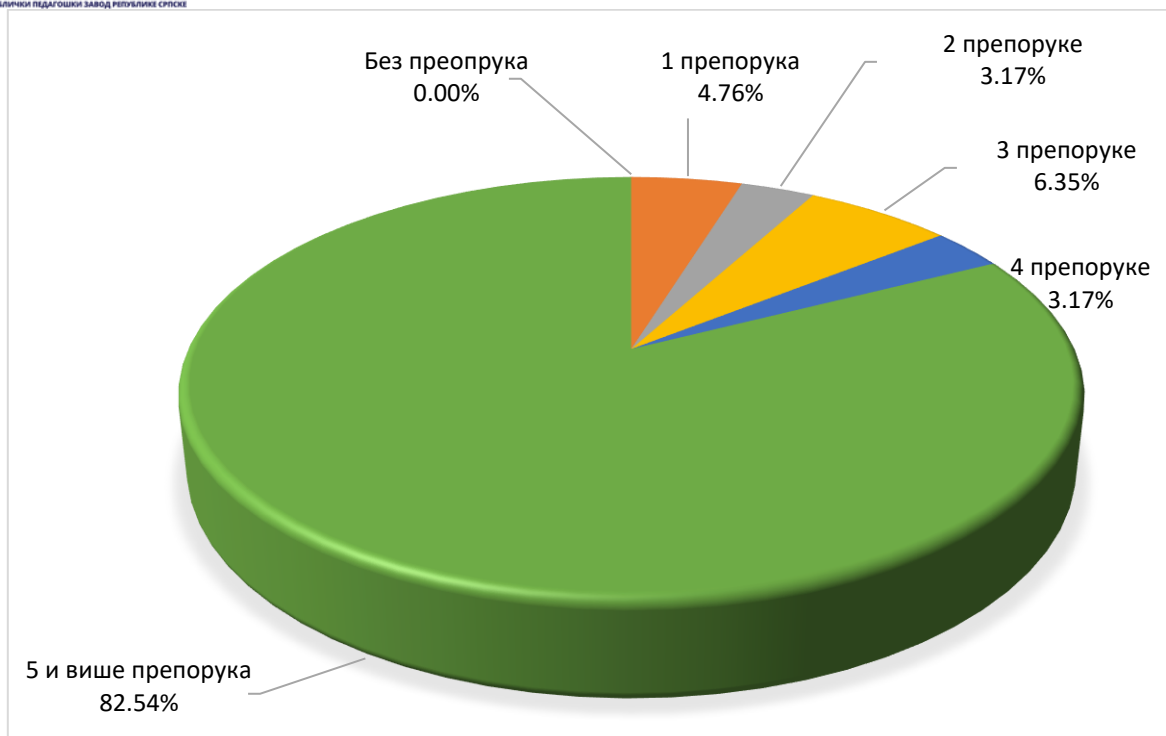
Сарадња са родитељима је сегмент рада школа који је, према извјештајима о спољашњем вредновању, потребно унаприједити. У циљу изградње партнерског односа неопходно је успоставити систем редовног информисања родитеља о свима активностима које се реализују у школи, као и о свим видовима подршке које се пружају ученицима. У том циљу потребно је покренути интернет страницу школе, те поставити огласну таблу за родитеље у холу школе, водећи рачуна о ажурности, на овај начин доступних, информација. Савјет родитеља потребно је снажније укључити у планирање и реализацију појединих активности у школи. У циљу унапређења квалитета рада школе потребно је координирати рад свих управљачких, стручних и савјетодавних органа, као и свих тијела и тимова који дјелују у школи. Неопходно је дефинисати процедуре за рјешавање притужби и питања која постављају родитељи и ученици.

Анализа стандарда 2

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 2, *Поучавање и учење*, је 357.

Табела 2: Број и проценат препорука за стандард 2 по школама

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	3	2	4	2	52
%	0	4,76	3,17	6,34	3,17	82,53

Слика 11: Дистрибуција броја препорука за стандард 2

Укупан број препорука у категорији „5 и више“ износи 5 препорука (у 13 школа), 6 препорука (у 6 школа), 7 препорука (у 9 школа), 8 препорука (у 5 школа), 9 препорука (у 5 школа), 10 препорука (у 3 школе), 11 препорука (у 5 школа) и 12 препорука (у 2 школе).

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (86) Планирање, програмирање и припремање наставног процеса
- (43) Реализација наставе
- (33) Евиденциона листа, план коришћења електронске учионице
- (26) Идентификација надарених и талентованих ученика
- (24) Извјештаји и записници са јасним и конкретним препорукама
- (23) Самовредновање и вредновање рада других
- (23) Анкетирање ученика
- (18) Дневник рада за допунску и додатну наставу и досије ученика
- (12) Квантитативна и квалитативна анализа писмених провјера
- (11) Праћење редовног планирања, програмирања и припремања за реализацију наставног процеса
- (8) Опремање школе савременим наставним средствима
- (7) Примјена правилника о оцјењивању
- (6) Опремање учионице за 1. разред
- (6) Едукација наставника за рад са ученицима са потешкоћама у развоју
- (6) Израда ИОП и периодични извјештај реализације ИОП
- (5) План набавке наставних средстава
- (5) Препорука за огледни час

- (5) Интерно праћење ученика
- (3) Стручно усавршавање
- (3) Наставити вредновање свих сегмената рада школе
- (2) Додатна подршка ученицима са тешкоћама у учењу
- (1) Ангажовање свих наставника на унапређењу васпитно-образовног рада
- (1) План савјетодавно инструктивног рада са наставницима који имају потешкоће у одржавању дисциплине на часу

Од укупног броја изречених препорука за овај стандард, 86 (24,08%) препорука односи се на планирање, програмирање и припремање наставног процеса. Препоруке се односе на писану припрему наставника које треба да садрже дефинисање дефинисање очекиваних исхода учења, те начин провјере исхода као и саморефлексију наставника. Тимови су изrekli 43 (12,04%) препорука за реализацију наставе. Наставницима се препоручује да примјењују савремене моделе наставе, да прилагођавају наставу различитим васпитно-образовним потребама ученика, да на часу примјењују различите методе и облике рада, те да користе савремена наставна средства. Изречене се 33 (9,24%) препорука за коришћење електронске учионице и вођење евиденционе листе. У оквиру спољашњег вредновања, 26 препорука (7,28%) односи се на израду интерног правилника за идентификацију даровитих и надарених ученика. Тим за спољашње вредновање школама је упутио 24 препоруке (6,72%) за писање извјештаја и записника. Извјештаји и записници треба да су јасни, конкретни и да садрже препоруке за унапређење. Упућене су 23 препоруке (6,44%) за подстицање ученика на самовредновање и вредновање рада другог ученика. С циљем да се наставни процес учини квалитетнијим и продуктивнијим, потребно је се да се на стручним органима школе разговара о важности самовредновања. Исти број препорука односи се на анкетирање ученика с циљем утврђивања њихових ставова и мишљења. Препоруке за вођење педагошке документације упућене су 18 пута (5,04%). Наставници треба да у дневницима рада за допунску и додатну наставу конкретизују закључке, препоруке и коментаре о напредовању које ће помоћи остваривању бољих ученичких резултата, те да више пажње обрате на вођење ученичких досијеа. Школама је упућено 12 препорука (3,36%) да наставници врше квантитативну и квалитативну анализу писмених провјера постигнућа. Директорима школа је упућено 11 препорука (3,08%) да прате и евидентирају редовност планирања, програмирања и припремања наставника за реализацију наставног процеса, а 8 препорука (2,24%) се односило на опремање учионица савременим наставним средствима и помагалима. Тимови су упутили 7 препорука за примјену Правилника о оцјењивању. По 6 препорука (1,68%) односило се на израду ИОП-а и периодични извјештај реализације ИОП-а, едукацију наставника за рад са ученицима са потешкоћама у развоју и опремање учионице за 1. разред. Пет школа добило је препоруку спољашњих евалуатора да је потребно да израде план набавке наставних средстава на основу приједлога стручних актива. Исти број школа добио је препоруку да организује огледне часове, чиме ће бити побољшан квалитет наставе, а наставници ће имати прилику да се стручно усавршавају и унаприједје своје компетенције. У истом броју је препоручено да наставници воде личну евиденцију праћења и вредновања постигнућа ученика. Три препоруке упућују на то да школе треба да уврсте теме о препознавању и идентификацији талентованих и даровитих ученика, разликама између талентованих и

даровитих и сл. у програм стручног усавршавања педагога и наставника. Исти број препорука је упућен школама да реализују активности наведене у извјештају о самовредновању. Двије препоруке се односе на додатну подршку ученицима који имају тешкоће у учењу, док су двије школе добиле препоруку да сачине план савјетодавно-инструктивног рада са наставницима који имају потешкоће у одржавању дисциплине на часу и да је потребно равноправно оптерећење свих наставника, а не да се само мањег броја.

Закључак

Упућене препоруке указују да се у школама треба више пажње посветити планирању, програмирању и припремању наставног процеса, као и реализацији наставе. Неопходно је сачинити план кориштења електронске учионице у оквиру пројекта „Доситеј“, као и интерни документ о идентификацији талентованих и надарених ученика. Такође је потребно да се више пажње посвети приликом писања извјештаја и записника, те истицања важности самовредновања и вредновања других, те да се путем анкета испитају ставови и мишљења ученика о раду и животу у школи. Неопходно је да наставници врше квантитативне и квалитативне анализе писмених провјера у циљу сагледавања успјешности поучавања и учења и да обрате пажњу приликом вођења педагошке документације.

Анализа стандарда 3

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 3, *Ученичка постигнућа*, је 236.

Табела 3: Број и проценат препорука за стандард 3 по школама

Бр.преорука	Без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	9	11	12	12	19
%	0	14,28	17,46	19,04	19,04	30,15

Слика 12: Дистрибуција броја препорука за стандард 3

Број препорука у категорији „5 и више“ износи: 5 препорука (у 2 школе), 6 препорука (у 5 школа), 7 препорука (у 1 школи), 8 препорука (у 7 школа) и 9 препорука (у 2 школе).

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (51) Резултати спољашњих провјера постигнућа ученика
- (21) Дневник рада допунске и додатне наставе, слободних активности и досије ученика
- (19) Подстицање и мотивисање ученика за већим ангажовањем у наставним и ваннаставним активностима
- (18) Вођење личне евиденције о напретку ученика
- (15) Подршка наставницима у раду са ученицима са потешкоћама у развоју
- (14) Припремање за реализацију часова додатне и допунске наставе као и слободних активности
- (13) Вршити компаративну анализу резултата по разним основама
- (11) Формативно вредновање
- (11) Иницијална провјера
- (9) Правилник о награђивању ученика и наставника
- (9) Поштовање правилника о оцјењивању ученика
- (8) Простор школе прилагодити ефикасном учењу и поучавању
- (4) Интернет страница школе
- (4) Конкретизовати тачке дневног реда родитељског састанка
- (4) Стручно усавршавање и чешћа примјена ИКТ технологије
- (3) Подршка талентованим и даровитим ученицима и промоција њихових резултата
- (3) Провјера ученичких података у е-дневнику

- (2) Летопис школе
- (2) Реализација активности које су наведене у Извјештају о самовредновању
- (2) Ученицима омогућити увид у начин бодовања писмених провјера
- (2) Већа укљученост Савјета ученика у процес планирања и реализације активности
- (2) Израђивање извјештаја са такмичења, конкурса и смотреи
- (2) Огласна табла, распоред писмених провјера и термини индивидуалних разговора
- (1) Извјештај тимова школе о раду
- (1) Анализе проведених анкета
- (1) Задужено лице да прати реализацију НПП
- (1) Стручни активи да чешће одржавају сједнице
- (1) Преиспитати задужења наставника у оквиру 40 часовне радне недјеље
- (1) Преиспитати рад стручних актива
- (1) Истраживање о мотивисаности наставника

Увидом у преглед броја и врста препорука уочавамо да су тимови за спољашње вредновање упутили 51 препоруку (21,6%), да стручни органи школе треба да након анализе резултата успјеха и постигнућа ученика на спољашњим провјерама израде анализе истих, те предложе конкретне мјере за њихово побољшање које треба да садрже и начин праћења њиховог провођења. У извјештајима за 21 школу (8,9%) изречена је препорука наставницима да дневнике рада допунске, додатне наставе и слободних активности, као и ученичке досијее воде пажљивије, детаљно евидентирајући напредовање ученика. Увидом у извјештаје о спољашњем вредновању квалитета рада школе, уочено је да су тимови за вредновање изrekli 19 препорука (8%) које се односе на инклузију у образовању. У препорукама је наведено да је потребно пружити подршку наставницима за рад са ученицима са посебним потребама, да наставници редовно и на вријеме израђују ИОП, да у оквиру планирања, припремања и реализације наставе дефинишу конкретне исходе учења, одаберу адекватна дидактичка средства, планирају активност ученика и наставника, као и начин праћења рада, напредовања и остваривања очекиваних исхода учења. У 18 школа (7,6%) наставницима је препоручено да воде личну евиденцију о напретку ученика, како би процес праћења, провјеравања и вредновања знања и напретка ученика учинили прецизнијим и ефикаснијим. У 14 школа (5,9%) је препоручено да ученике треба подстицати и мотивисати за рад како у редовној тако и у додатној настави, као и да реализацији наставних садржаја приступе иновативно уз примјену савремених модела наставног рада. За унапређење припремања за допунску и додатну наставу, као и слободне активности, изречено је 14 (5,9%) препорука. У циљу побољшања рада са ученицима са потешкоћама у развоју препоручује се сарадња са надлежним инспектором-просвјетним савјетником за инклузију. Препоруку је добило 13 школа (5,5%) да је потребно вршити компаративне анализе резултата по разним основама како би се добили релевантни показатељи о потребним корацима за унапређење и побољшање констатованог стања и квалитета рада школе. Како би се унаприједило постигнуће ученика школама је упућено 11 препорука (4,7%) да је потребно више пажње посветити формативном вредновању које ће како наставнику тако и ученицима, омогућити брзу и ефикасну повратну информацију о тренутном постигнућу и бити од користи при даљем планирању и програмирању рада. Исти број препорука је упућен за иницијалну провјеру знања, те да наставници на основу

добијених података планирају реализацију васпитно-образовног рада. У 9 школа (3,8%) потребно је успоставити интерни систем награђивања ученика и наставника, тј. донијети на нивоу школе Правилник о награђивању ученика и наставника. Спољашњи евалуатори су уочили да се у 9 школа не поштује Правилник о оцјењивању, те су на основу тога изrekli 9 препорука (3,8%). За уређење простора школе дато је 8 препорука (3,4%). Школи се препоручује да у холу постави огласну таблу за родитеље, да простор организује тако да изражава добродошлицу, те да зидове учионица украси новим садржајима (ученички радови, панои, слике и сл.) у циљу промовисања постигнућа ученика. Четири препоруке (1,7%) се односе на израду интернет странице школе. Четири школе (1,7%) су добиле препоруку да наставници треба да више раде на личном стручном усавршавању, те да чешће примјењују ИКТ у припремању и реализацији наставног процеса. У истом броју школа се препоручује да конкретизују тачке дневног реда за рад стручних актива и родитељских састанака. Спољашњи евалуатори изrekli су 3 препоруке (1,3%) које се односе на подршку талентованим и даровитим ученицима као и промоцију њихових резултата. У 2 школе дата је препорука да је Летопис школе потребно водити у складу са упутством. У истом броју школа препоручено је да је потребно да се на огласној табли налази распоред писмених провјера, као и термин индивидуалних разговора са родитељима. Двије школе добиле су препоруку да је потребно израђивати извјештаје са такмичења, смотри и разних конкурса. Савјету ученика дате су препоруке да је потребна боља ангажованост у процес планирања и реализације активности у школи. Упућене су двије препоруке да се ученицима омогући увид у начин бодовања сваког питања и задатка, као и начин претварања освојеног броја бодова у бројчану оцјену. Исти број препорука дат је школама да реализују активности које су наведене о самовредновању. Мањем броју школа су дате препоруке које се односе на: писање извјештаја тимова о раду, анализу проведених анкета, праћење реализације НПП-а и осталих послова на основу рјешења, учесталије одржавање сједница, провођење истраживања на тему мотивисања наставника за рад, преиспитивање рад стручних актива, провјеравање реализације послова наставника у оквиру 40 часовне радне недјеље и сл.

Закључак

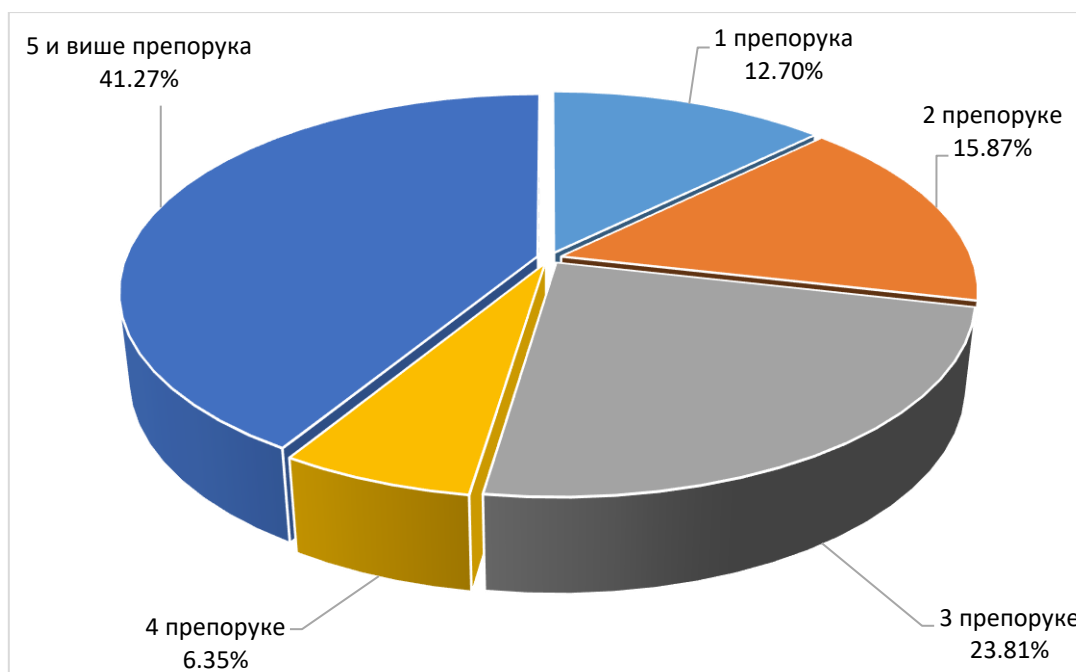
Изречене препоруке у области стандарда 3 које се односе на ученичка постигнућа указују да је потребно више пажње посветити анализи резултата и постигнућа ученика са препорукама и мјерама за њихово унапређење, те исте презентовати на стручним органима школе. У циљу праћења и напредовања ученика потребно је да наставници више пажње посвете вођењу дневника рада допунске и додатне наставе, слободних активности и досијеа ученика, као и вођењу личне евиденције праћења ученика. Савремени модели рада доприносе већој мотивацији и ангажованости ученика, те је неопходно да наставници конструишу и израђују задатке и радне материјале које ученици користе у раду, те воде рачуна о индивидуалним карактеристикама ученика.

Анализа стандарда 4

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 4, *Подршка ученицима*, је 228.

Табела 4: Број и проценат изречених препорука за стандард 4

Бр.преп	без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више преп.
Бр. школа	-	8	10	15	4	26
%	-	12,69	15,87	23,80	6,34	41,26

Слика 13: Дистрибуција броја препорука за стандард 4

Број и врста изречених препорука у оквиру стандарда

- (32) Успоставити интерни систем награђивања и похваљивања за наставнике за постигнуте резултате и промовисати исте.
- (20) Дефинисати Протокол о поступању са новопридошлим ученицима и наставницима, те озваничити постојеће праксе и исте примјењивати.
- (20) У програм стручног усавршавања уврстити теме које се баве препознавањем и идентификацијом талентованих и даровитих ученика, разликама између талента и даровитости и сл, како би се наставници оснажили за процјену потенцијално даровитих и талентованих ученика.
- (18) Провјеравати и континуирано испитивати интересовања ученика за слободне активности и мотивисати их за укључивање у исте.
- (16) Успоставити јасан интерни систем награђивања ученика, за успјехе у учењу и владању.
- (13) Промовисати примјере добре праксе из школе: ученици без изостанака, ученици који најчешће посјеђују школску библиотеку, успјешни ученици на

свим нивоима такмичења, најбољи друг у школи, најбољи чувар околине и слично, путем огласа, интернет странице школе и локалних новина.

- (10) Вршити анализе резултата провјера постигнућа ученика, у циљу пружања подршке ученицима као и анализе успјеха ученика у учењу на свим нивоима, а исте треба да садрже конкретне закључке и мјере подршке.
- (10) Неопходно је да сваки наставник који реализује допунску наставу води прецизнију евиденцију, како би се утврдио напредак ученика у учењу.
- (10) Приликом израде програма рада допунске, додатне и факултативне наставе, као и секција потребно је дефинисати циљеве, те вршити анализу њихове остварености.
- (8) Све чланове колектива, ученике и њихове родитеље упознати са Протоколом о поступању у случају вршњачког насиља и насиља над дјецом.
- (8) Правилник о награђивању и похваљивању наставника проширити и на стручне сараднике и помоћне раднике школе.
- (7) Детаљно анализирати резултате спољашње провјере постигнућа на сједницама стручних органа школе, те на основу анализа извести закључке и донијети конкретне мјере које треба извршити у наредном периоду, као и начин њиховог праћења и периодичне процјене остварености постављених задатака.
- (6) На почетку школске године реализовати иницијалне тестове знања, у циљу што квалитетнијег организовања додатне и допунске, али и редовне наставе.
- (6) Вођење васпитно-образовних картона ученика треба бити ажурније, садржајније и темељније са намјером да се добију конкретније информације о напредовању ученика у васпитању, образовању и социјализацији.
- (5) На видна мјеста у школи, истакнути Протокол о поступању у случају вршњачког насиља и насиља над дјецом.
- (5) Мултисекторски тим „Брига о дјечи-заједничка одговорност и обавеза“ треба да се бави планским и сврсисходним пружањем помоћи и подршке (превентивне, савјетодавне и корективне) ученицима и родитељима у циљу рјешавања проблема у учењу и понашању ученика.
- (4) Учионице опремити новим наставним средствима, те направити распоред коришћења електронских учионица тако да сваки наставник и ученик има прилику да их користи.
- (4) Поставити кутију за приједлоге, примједбе и жалбе ученика која ће бити на видном мјесту и неће бити покривена видео-надзором, како се не би угрозила ученичка приватност и слобода.
- (4) Креирати/ажурирати интернет страницу школе и укључити школу у комуникацију преко друштвених мрежа да би одређене информације биле доступне ученицима, запосленима и јавности, а као вид промоције свега што је у школи добро.
- (4) Вршити анализу изречених васпитно-дисциплинских мјера са конкретним закључцима и мјерама који ће резултирати смањењем броја изречених васпитно-дисциплинских мјера, а тиме и бољем успјеху ученика у владању.

- (3) Потребно је интензивирати сарадњу са родитељима, са локалном заједницом, као и са другим школама у земљи и окружењу.
- (3) Летопис потпуније документовати у свим сегментима рада школе.
- (3) Реализовати активности које су наведене у извјештају о самовредновању.
- (3) Употребљавати савремене и адекватне методе рада у циљу подизања ефикасности у учењу и владању, као и осавремењивање наставног процеса.
- (2) Креирати план сарадње са локалном заједницом и релевантним институцијама, као и план унапређења услова и квалитета рада, сходно расположивим локалним ресурсима.
- (2) Мјере за побољшање успјеха ученика треба да садрже и јаснији начин праћења њиховог провођења у периоду између двије анализе.
- (2) Приликом реализације часова на тему ненасилног рјешавања конфликта, посебну пажњу обратити на размишљања ученика и рјешења ученика за одређење ситуације ненасилне комуникације (документовати ученичке радове).

Увидом у преглед броја и врсте изречених препорука уочава се да је највећи број препорука упућен за успостављање интерног система награђивања и похваљивања наставника за постигнуте резултате и промовисање истих. Ова препорука упућена је у извјештајима за 32 школе (50,79%).

Двије препоруке су упућене за 20 школа (31,74%), а односе се на дефинисање Протокола о поступању са новопридошлим ученицима и наставницима (у складу са којим ће се озваничити постојеће праксе и исте примјењивати) и оснаживање наставника за процјену потенцијално даровитих и талентованих ученика кроз програм стручног усавршавања.

Велики значај треба да се да и континуираном испитивању интересовања ученика за слободне активности и мотивисање за укључивање у исте, што показује чињеница да је ова препорука дата у 18 (28,57%) од укупног броја изречених препорука.

За 16 школа (25,40%) у извјештајима је наведено да подршку ученицима треба интензивирати, те успоставити јасан интерни система награђивања ученика, за успјехе у учењу и владању. У 13 школа (20,63%) дате су препоруке за промоцију примјера добре праксе у школи (промоцију ученика без изостанака, ученика који најчешће посјеђују школску библиотеку, успјешних ученика на свим нивоима такмичења, промоцију другарства у школи, очувању природе и околине) путем огласа, интернет странице школе и локалних новина.

У 10 школа (15,87%) упућене су препоруке везане за анализу резултата провјера постигнућа и успјеха ученика у учењу са предложеним закључцима и конкретним мјерама подршке. Наставници који реализују допунску наставу треба да воде прецизнију евиденцију о ученицима који исту похађају, како би се утврдио њихов напредак у учењу, као и да се приликом израде програма рада допунске, додатне, факултативне наставе и секција дефинишу циљеви, те да се врши анализа њихове остварености. Двије препоруке које се односе на Протокол о поступању у случају вршњачког насиља и насиља над ученицима, те похваљивање и награђивање стручних сарадника и помоћних радника су упућене у 8 школа (12,70%). У 7 школа (11,11%) дата је препорука о потреби детаљног

анализирања резултата спољашње провјере постигнућа на сједницама стручних органа школе, те извођење закључака и доношење конкретних мјера које треба извршити у наредном периоду, као и начин њиховог праћења и периодичне процјене остварености постављених задатака. Мањем броју школа (мање од 10 %) су упућене препоруке које се односе на: провођење иницијалних тестова знања, ажурније и садржајније вођење васпитно-образовних картона ученика, планско и сврсисходно пружање помоћи и подршке ученицима и родитељима од стране Мултисекторског тима, опремање учионица новим наставним средствима, постављање кутије за приједлоге, примједбе и жалбе ученика, анализу изречених васпитно-дисциплинских мјера са конкретним закључцима и мјерама, и др.

Закључак

Упућене препоруке указују да се у школи у области стандарда 4 који подразумијева подршку ученицима треба више пажње посветити препознавању и идентификовању талентованих и надарених ученика, као и промовисању примјера добре праксе. Неопходно је успоставити интерни систем награђивања и похваљивања, како ученика тако и наставника, за постигнуте резултате. Такође је потребно озваничити постојеће праксе и поступања са новопридошлим ученицима и наставницима кроз доношење интерног акта школе.

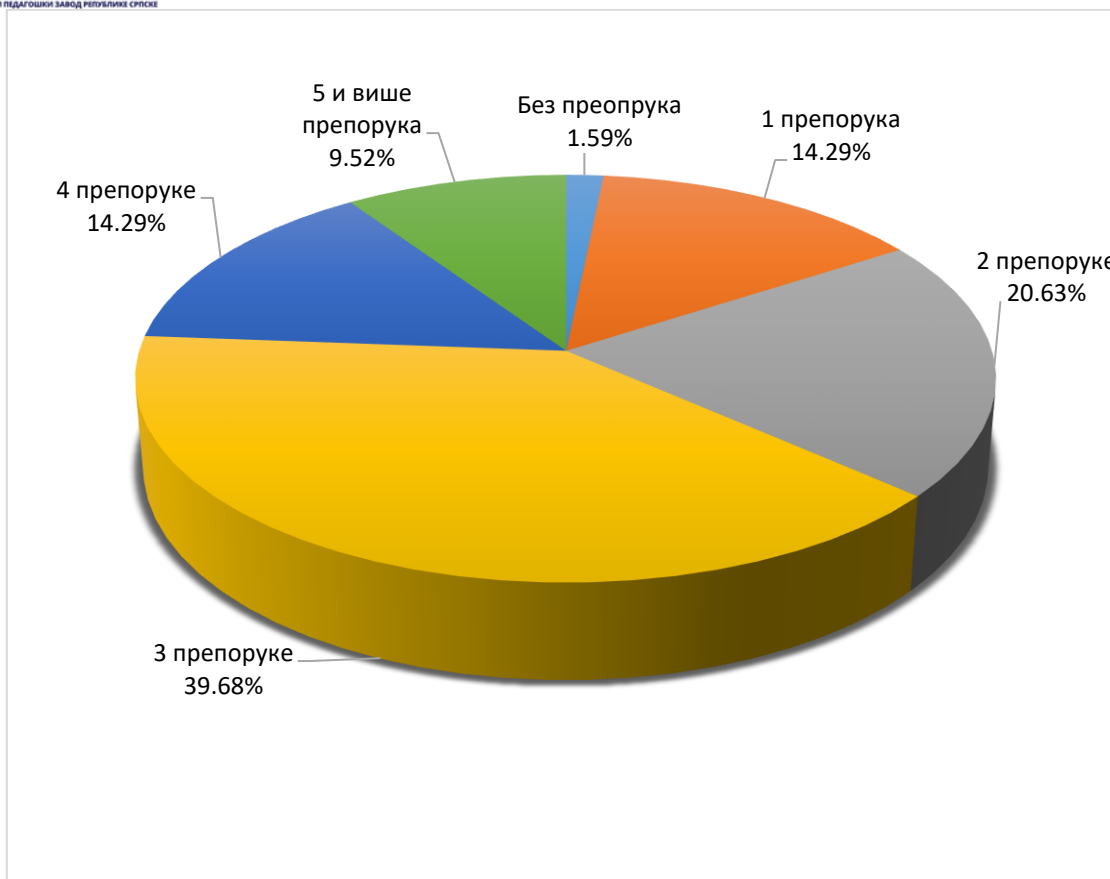
Неопходно је да школе врше анализе резултата ученичких постигнућа у свим сегментима образовања и васпитања, као и да предузимају активности у спречавању вршњачког насиља и насиља над дјецом у складу са Протоколом о истом.

Анализа стандарда 5

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 5, *Сарадња школе са породицом и установама у локалној заједници*, је 181.

Табела 5: Број и проценат изречених препорука за стандард 5

Бр. преп.	без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више преп.
Бр. школа	1	9	13	25	9	6
%	1,58 %	14,28 %	20,63 %	39,68 %	14,28 %	9,52 %

Слика 14: Дистрибуција броја препорука за стандард 5

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (25) Сарадњу са родитељима заснивати на партнерским односима, што подразумијева, не само заједничку реализацију одређених активности, него и заједничко планирање и програмирање, али и заједничко анализирање квалитета остварене сарадње.
- (24) Извјештаје и анализе стања у области сарадње са родитељима и локалном заједницом, израђивати са адекватним приказом наведене сарадње.
- (18) Одјељењске старјешине са стручном службом школе, треба да интензивирају и плански осмисле активности у оквиру сарадње са родитељима, те у складу са њиховим интересовањима реализују радионице ради унапређења сарадње.
- (17) На родитељским састанцима или на састанцима Савјета родитеља реализовати предавања која доприносе пружању подршке родитељима за помоћ дјечи у учењу и превазилажењу нежељених облика понашања у школи и друштву.
- (10) На нивоу школе припремити план сарадње са локалном заједницом.
- (9) Остварити сарадњу са представницима релевантних институција.
- (8) Родитеље активније укључили у васпитну улогу школе кроз подијељену одговорност и разноврсне активности допринијети правилном васпитном развоју ученика.
- (8) На нивоу школе пратити реализацију родитељских састанака.

- (8) Пожељно је да одјељењске старјешине и наставници воде забиљешке, у свескама, о обављеним разговорима са родитељима.
- (6) Реализовати активности које су наведене у Извјештају о самовредновању.
- (6) Поставити огласну таблу за родитеље са важним информацијама.
- (5) Организовати радионице за ученике у одјељењу у којем постоји проблем са дисциплином.
- (5) Потребно је да школа донесе упутство којим ће се дефинисати процедура отварања и рјешавање садржаја из кутије за примједбе, похвале и сугестије.
- (4) У активности школе укључити родитеље и локалну заједницу.
- (3) Увести информативне састанке за предметне наставнике током којих би родитељи могли добити квалитетне информације о напредовању ученика и о областима у којима је потребно унапређење.
- (3) У складу са могућностима изградити/ажурирати интернет страницу школе.
- (3) Укљученост родитеља у живот и рад школе треба бити планска, са јасно дефинисаним циљевима.
- (3) С обзиром да се настава реализује само у првој смјени, препорука је да школа организује предавања за родитеље, књижевне вечери, радионице, школе ручних радова и сл.
- (2) Анкетирати родитеље како би се добили јасни показатељи о ставовима и мишљењима родитеља о разним сегментима рада школе.
- (2) Учионицу на отвореном користити за разноврсне школске активности.
- (2) У сарадњи са релевантним представницима удружења, институција и организација из локалне заједнице потребно је изградити програм сарадње, са јасно дефинисаним циљевима и динамиком реализације.
- (2) Евиденцију Савјета родитеља потребно је водити детаљније и у оквиру исте наводити дискусије, закључке, приједлоге и препоруке по свим питањима која су важна за рад школе.
- (2) Поставити огласну таблу за родитеље у Централној школи и у подручним одјељењима.
- (2) Јачати сарадњу са организацијама које планирају и финансирају различите пројекте како би се побољшали материјално-технички услови за васпитно-образовни рад школе.
- (1) Остварити интензивнију сарадњу са Домом здравља у оквиру активности мултисекторског тима.
- (1) Континуирано водити евиденцију и документовати све активности које се тичу сарадње са породицом и окружењем у Лјетопису.
- (1) Савјет родитеља благовремено упознати са приједлогом годишњег програма рада школе и извјештајем о његовој реализацији.
- (1) Иницирати Савјет родитеља да се што активније укључи у процесе планирања и реализацију активности у школи.

Увидом у број и врсту препорука уочава се да је у највећем броју школа: 25 (39,68%) препоручено да сарадњу са родитељима заснивају на партнерским односима, што

подразумијева, не само заједничку реализацију одређених активности, него и заједничко планирање и програмирање, али и заједничко анализирање квалитета остварене сарадње. У извјештају за 24 школе (38,10%) је дата препорука за квалитетније извјештавање и анализирање стања у области сарадње са родитељима и локалном заједницом. У 18 школа (28,57%) упућена је препорука да одјељењске старјешине у сарадњи са педагогом и психологом школе плански осмисле активности у оквиру савјетодавног рада са родитељима, те да у складу са њиховим интересовањима реализују планиране радионице ради унапређења сарадње родитеља и школе. Значајна је и препорука да се на родитељским састанцима или на састанцима Савјета родитеља одржавају предавања која доприносе подршци родитељима за помоћ дјечи у учењу и превазилажењу непожељних облика понашања у школи и друштву, а која је дата у 17 школа (26,98%). У 10 школа (15,87%) значајно мјесто је заузела препорука да се на нивоу школе припреми план употребе ресурса локалне заједнице при организацији и реализацији наставе, како би руководство школе могло са представницима локалне заједнице договорити сарадњу. У 9 школа (14,29%) је дата препорука да је потребно остварити сарадњу са представницима релевантних институција. У 8 школа (12,70 %), је неопходно да се родитељи активније укључе у васпитну улогу школе кроз подијељену одговорност и разноврсне активности допринесу правилном расту и развоју ученика. Мање од 10% школа је добило препоруке које се односе на ажурирање интернет странице школе; постављање огласне табле у холу школе за родитеље; јачање сарадње са организацијама које планирају и финансирају различите пројекте како би се побољшали материјално-технички услови за васпитно-образовни рад школе; интензивирање рада Савјета родитеља у свим сегментима рада школе, итд.

Закључак

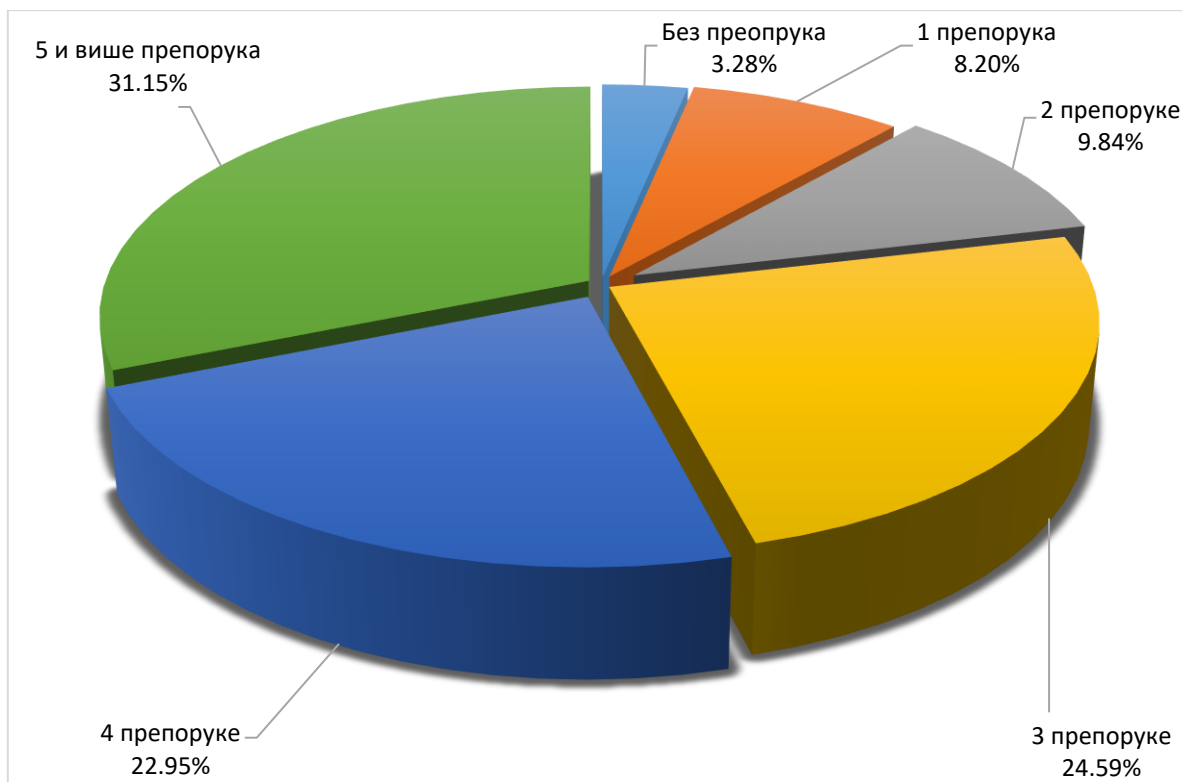
Упућене препоруке у области стандарда 5 које се односи на сарадњу школе са родитељима и другим установама у локалној заједници указују да треба радити на унапређењу сарадње родитеља и школе у свим сегментима рада школе. Неопходно је укључити родитеље у процес од заједничког планирања и програмирања, до заједничког анализирања квалитета остварене сарадње. Стручна служба школе заједно са одјељењским старјешинама треба плански осмислити активности у оквиру стручне подршке родитељима, те у складу са њиховим интересовањима реализовати планиране радионице ради унапређења сарадње родитеља и школе. Неопходно је редовно информисати родитеље о активностима и дјелатностима школе. Провођењем разноврснијих облика сарадње и укључивања институција, установа, организација и појединаца из локалне заједнице радити на промоцији рада школе, с циљем побољшања материјално-техничких услова за васпитно-образовни рад школе.

Анализа стандарда 6

Увидом у појединачне извјештаје о спољашњем вредновању основних школа и препоруке дате у оквиру стандарда 6, *Људски, физички и специјалистички ресурси унутар школе*, утврђено је да су у оквиру стандарда 6 упућене 233 препоруке.

Табела 6 – Број и проценат изречених препорука за стандард 6

Бр. преп.	без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више преп.
Бр. школа	2	5	6	15	14	19
%	3,17 %	7,93 %	9,52 %	23,80 %	22,22 %	30,15%

Слика 15: Дистрибуција броја препорука за стандард 6

Број препорука у категорији „5 и више“ се кретао од 5 препорука (8 школа), 6 препорука (7 школа) 7 препорука (1 школи), 8 препорука (1 школи) до 9 препорука (2 школе).

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (69) Стручно усавршавање
- (55) Побољшање материјално-техничких услова за рад
- (45) План набавке наставних средстава, учила и помагала
- (20) Процедуре упознавања нових запослених са политикама, прописима и организацијом рада школе
- (18) Евиденција о употреби опреме на нивоу школе
- (18) Обнављање библиотечког фонда лектиром и стручном литературом
- (8) Уређење спортских терена и фискултурне сале

Анализирајући дате препоруке и сугестије утврђено је да је од укупног броја датих препорука (233), највећи број, 69 (29,61%) усмјерен на стручно усавршавање наставника, стручних сарадника и директора. Од изузетне је важности развој професионалних

компетенција, те школа треба да подстиче и прати примјену савремених метода и техника учења и подучавања који се заснивају на принципима модерне дидактике, те је неопходно посебну пажњу посветити континуираном стручном усавршавању.

Материјално-технички ресурси и опремљеност школа адекватним и разноврсним наставним училима, опремом и материјалима значајно утичу на квалитет учења и поучавања. Резултати спољашњег вредновања указују да је 55 препорука (23,60%) усмјерено на побољшање материјално-техничких услова за рад.

У циљу побољшања квалитета, током спољашњег вредновања 45 препорука (19,31%) било је усмјерено на израду плана набавке наставних средстава, учила и помагала. Материјалне могућности у школама се разликују и претежно су скромне, те се школама препоручује да врше анализу и преглед недостајућих наставних ресурса, те да се кроз рад у стручним активима сачини план набавке и одреде приоритети у опремању и уређењу простора за рад. Такође је констатовано да је у појединим школама неопходно јачати процедуре упознавања новозапослених са политикама, прописима и организацијом рада школе. Школама је ради унапређења ових послова и задатака упућено 20 препорука (8,58%). Смјернице које су дате указале су на потребу израде јасних и прецизно дефинисаних процедура и обавеза упознавања новозапослених са политикама, прописима и процедурама у школи, те успостављање евиденције реализованих активности која ће дати прецизнију слику организације рада школе.

Већ је речено да је материјално-техничка опремљеност школе наставним средствима, училима и помагалима изузетно важан сегмент који условљава и квалитет остваривања васпитно-образовних исхода. Спољашњим вредновањем је уочено да одређена наставна средства и опрема у школи постоји, али нема показатеља у коликој је мјери она наставницима доступна и колико је користе. Из тог разлога школама је дато 18 препорука (7,72%) које усмјеравају на потребу праћења употребе савремених и доступних наставних средстава и техничких помагала у настави. Планирањем употребе омогућује се свим наставницима коришћење расположивих техничких и материјалних ресурса школе што ће подстаћи наставнике за учесталију употребу, чиме ће се настава учинити функционалнијом и у складу са дидактичким принципима савремене наставе. Анализом ефикасног коришћења наставних учила, опреме и репро-материјала, као и путем анкетаирања ученика и запослених о њиховој доступности и ефикасности могу се прикупити подаци који ће бити значајни за израду плана набавке потребних наставних средстава и опреме. Спољашњим вредновањем идентификована је и недовољна опремљеност школских библиотека потребном лектиром и стручном литературом те је школама упућено 18 препорука (7,72%) да израде план набавке нових обавезних наслова школске лектире, стручне литературе, те да у складу са могућностима уреде простор за читање, и да симболичним наградама подстакну ученике на развијању читалачких навика.

Спољашњим вредновањем утврђено је да у појединим школама нису испуњени адекватни услови за реализацију наставе физичког и здравственог васпитања и реализацију спортских активности са ученицима. Из тог разлога школама је дато 8 препорука (3,43%) са смјерницама за опремање, санирање, набавку реквизита, те уређење заштитне оgrade око спортских терена у централним и подручним школама како би се унаприједила настава физичког и здравственог васпитања.

Закључак

Спољашњим вредновањем људских, физичких и специјалистичких ресурса унутар 63 основне школе може се закључити да су за овај стандард школама упућене 233 препоруке. Анализом броја препорука је утврђено да је у скоро 80% школа упућен већи број препорука по једној школи.

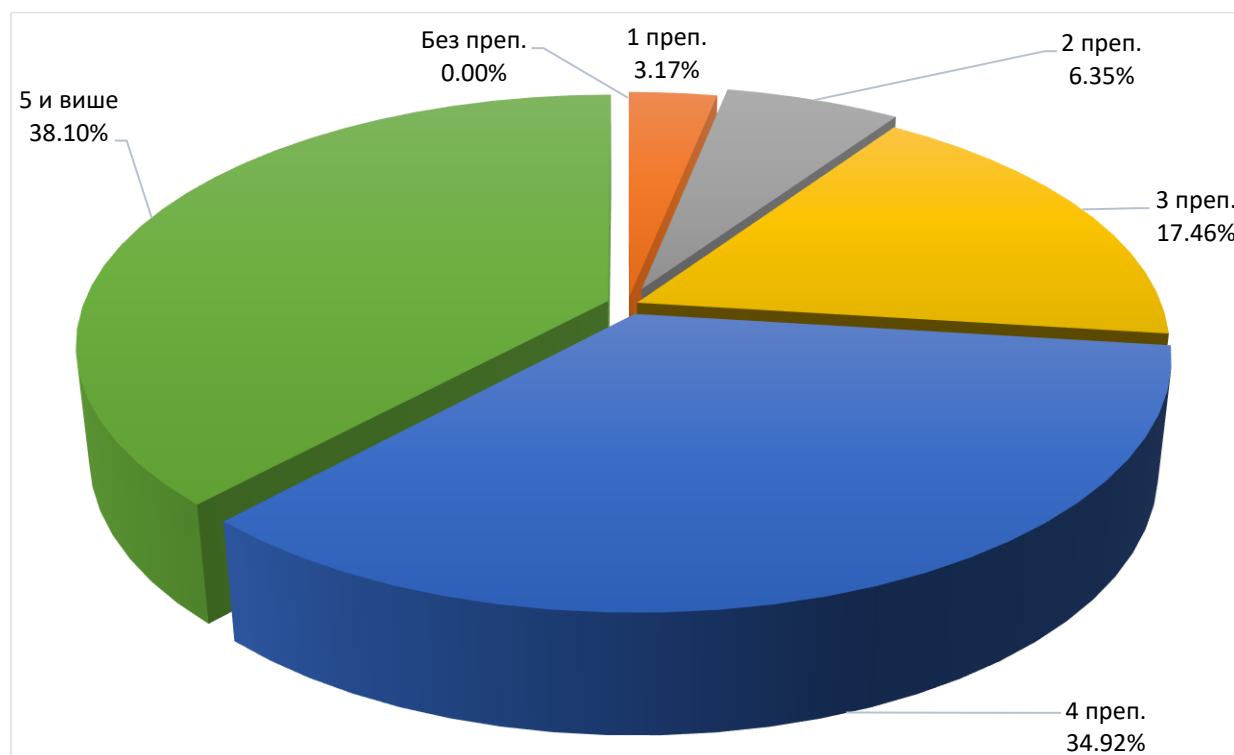
Садржај препорука сврстан је у 7 сродних категорија: стручно усавршавање, побољшање материјално-техничких услова за рад, опремање наставним средствима и помагалима за рад, укључивање нових запослених у организацију рада школе, планирање коришћења и коришћење доступне опреме за рад, проширивање библиотечког фонда стручном литературом и насловима дјечје књижевности обухваћене лектиром, те уређењем окружења школе, спортских терена и физкултурне сале.

Анализа стандарда 7

Укупан број препорука које је тим за спољашње вредновање дао за стандард 7, Системи и процедуре осигурања квалитета, је 331.

Табела 7: Број и проценат изречених препорука за стандард 7

Бр. преп.	без преп.	1 преп.	2 преп.	3 преп.	4 преп.	5 и више
Бр. школа	0	2	4	11	22	24
%	0	3,17	6,34	17,46	34,92	38,09

Слика 16: Дистрибуција броја препорука за стандард 7

Број и врста препорука у оквиру стандарда

- (41) Вршити повремене анализе одређених подручја рада, било на нивоу цијеле школе или појединих група наставника (нпр. планирање, програмирање и припремање за рад, реализација васпитно-образовног рада; вредновање и оцјењивање, сарадња са родитељима, стручно усавршавање, ваннаставне активности и друго).
- (39) Дефинисати процедуре и успоставити систем осигурања квалитета рада школе у свим сегментима и подручјима рада. Неопходно је јасно дефинисати начин извршења, систем контроле и праћења, те анализе и извјештавања. У складу са потребама и оствареним резултатима вршити ревидирање процедура.
- (37) Приликом израде развојног плана школе користити прописану методологију која подразумијева уважавање мишљења и ставова ученика, родитеља, наставника, као и осталих релевантних субјеката, те укључивање планираних активности које су усмјерене на унапређивање квалитета рада школе, а које су проистекле из процеса самовредновања и спољашњег вредновања квалитета рада школе. Неопходно је вршити квалитативну анализу реализованих анкета и резултате презентовати на састанцима стручних органа. У оквиру развојног плана, дефинисати план унапређења квалитета васпитно-образовног рада, а у складу са реализованим активностима доносити годишњи акциони план који је саставни дио анекса Годишњег програма рада школе. На крају сваке школске године радити извјештај о реализацији развојног плана школе.
- (27) Подстицати наставнике на самовредновање властитог рада.
- (27) Формирати Тим за осигурање квалитета. Потребно је да исти дефинише програм рада, те начин и динамику реализације дефинисаног програма.
- (23) У сврху самовредновања рада наставника препоручено је креирати инструмент (или дорадити постојећи) који треба да помогне наставницима да изврше саморефлексију, те идентификују предности и недостатке на основу којих ће унаприједити свој рад.
- (21) Успоставити и дефинисати систем извјештавања у школи, који ће поред извјештаја о раду и о реализованим активностима обухватити и извјештавање о урађеним анализама. Стручни и савјетодавни органи школе на основу анализа треба да предложи конкретне мјере и препоруке за побољшање рада школе.
- (16) Након дефинисања програма рада Тим за самовредновање школе спроводи самовредновање сваке школске године пратећи реализацију дефинисаних активности за побољшање у сваком стандарду.
- (12) Препоручује се да се састав Тима мијења на годишњем нивоу како би се сви у школи практично упознали са процедуром, али и конкретним мјерама које се предузимају са циљем унапређења рада и живота школе.
- (8) Након увида у рад наставника и/или стручног сарадника писати записнике у којима ће се направити кратак осврт на свеукупан рад наставника/стручног сарадника у претходном периоду (планирање и програмирање рада, праћење и

вредновање, сарадњу са породицом и друштвеном заједницом, ваннаставни ангажман и сл).

- (7) Потребно је мотивисати и подстаћи све наставнике на редован и свестран професионални развој, те на коришћење доступних ресурса за унапређење наставе.
- (6) Дефинисати носиоце, временске рокове и механизам контроле примјене препорука и реализације дефинисаних мјера.
- (6) Периодично (нпр. полугодишње) извјештавати о спроведеном самовредновању рада школе.
- (6) Континуирано пратити рад наставника и стручних сарадника. Осавременити евидентни лист који се користи при увиду у рад наставника (увести елементе за опсервацију имајући у виду индикаторе дефинисане за потребе вредновања квалитета).
- (6) На основу анализе педагошко-инструктивног рада са наставницима, планирати стручно усавршавање наставника.
- (5) Упознати све запослене са циљевима и активностима које се реализују у школи и њиховим ангажманом за унапређење рада школе.
- (5) Приликом самовредновања рада школе, неопходно је сагледати и процијенити сегменте културне и јавне дјелатности школе, функционалност и ефикасност школске управе те административног и техничког особља, јер и њихов рад значајно доприноси квалитету укупног рада школе.
- (5) Израдити интерни правилник школе о награђивању ученика и наставника.
- (5) Израдити протокол о поступању са новопридошлим ученицима и наставницима.
- (4) Дефинисати програме рада тимова који ће бити операбилни и ефикасни, те реактивирати њихов рад са циљем унапређења рада и успостављања процедуре осигурања квалитета.
- (3) Ради побољшања квалитета рада школе, рјешавати недостатак адекватног простора за библиотеку, те наставити опремање кабинета према утврђеним приоритетима.
- (3) Потребно је постојећи систем праћења и вредновања рада унаприједити како би у потпуности служио осигурању квалитета.
- (2) Подстицати наставнике да воде портфолио професионалног развоја.
- (2) План активности за побољшање квалитета рада, који је саставни дио Извјештаја о самовредновању, треба да садржи конкретне и јасно дефинисане активности за сваки од сегмената рада школе.
- (2) Дефинисати смјернице за унапређење рада тима за самовредновање рада школе.
- (2) Подстицати и развијати писање извјештаја о реализованим планираним програмима рада као вида самовредновања односно саморефлексије. Утврђене закључке из извјештаја користити за креирање наредног програма рада.
- (1) Потребно је именовати тим за израду развојног плана школе за наредни средњорочни период, а овај тим, као и сви тимови које формира школа, дужни су имати план и програм рада који прате редовни извјештаји о реализацији.

- (1) Ревидирати поједине дијелове Развојног плана, нпр. мисија, визија, јаке стране и сл.
- (1) Активирати рад савјетодавних тијела у школи.
- (1) Активирати рад тимова формираних у школи.
- (1) Анализу реализације ГПРШ изградити на начин да обухвати све аспекте рада школе чији ће показатељи бити употријебљени за осигурање квалитета.
- (1) Програм рада Школског одбора дефинисати у складу са актуелним потребама школе са циљем унапређења васпитно-образовног процеса као дијелом осигурања квалитета и тако га учинити оперативним и у потпуности јасним и конкретним.
- (1) Унапређивати методе промовисања рада школе, као што су формирање школског сајта, планирање тематских изложби, планирање Дана отворених врата за родитеље и локалну заједницу и сл.
- (1) Сачинити план коришћења постојећих ресурса када су у питању наставна средства и учила, али уз обавезно праћење реализације плана и ефеката коришћења истих.
- (1) Извршити снимање стања и анализу школског простора у погледу прилагођености потребама ученика, те сачинити објективан извјештај о томе.
- (1) Ради обезбјеђивања права на приватност, приликом индивидуалних разговора наставника са ученицима и родитељима, одредити простор и сачинити план/распоред коришћења простора за разговор са родитељима и ученицима.
- (1) Ријешити питање потпуне безбједности ученика.

Закључак

У циљу унапређења квалитета препоручено је повремено вршити анализе појединих подручја рада, било на нивоу цијеле школе или групе наставника (водити рачуна да је анализа документ са егзактним квантитативним и квалитативним показатељима тренутног стања који има закључке и препоруке). Неопходно је редовно припремати извјештаје о реализацији ГПРШ-а, различитих пројеката у школи, као и анализу појединих програма рада и појединачних активности. Поменуте анализе и извјештаје треба да разматрају надлежни управљачки, стручни и савјетодавни органи школе, те да дају препоруке за побољшање.

Анализом извјештаја о спољашњем вредновању закључује се да већина школа није дефинисала процедуре за осигурање квалитета. При том је неопходно обухватити све сегменте рада школе, дефинисати начин извршења процедуре, систем контроле и праћења, те анализу и извјештавање. Неопходно је формирати тим за осигурање квалитета у школи, који ће радити на унапређењу квалитета рада школе. Потребно водити рачуна да су процедуре за осигурање квалитета одговорност свих запослених у школи, те их самим тим сви морају познавати и поштовати.

На основу прикупљених података и препорука потребно је изградити план унапређења квалитета рада школе у коме ће бити дефинисане активности, носиоци, временски рокови и механизми контроле реализације препорука и дефинисаних мјера. На основу овог плана за сваку школску годину, уважавајући резултате самовредновања и

спољашњег вредновања квалитета рада потребно је израђивати акциони план за унапређење квалитета рада, као саставни дио анекса годишњег програма рада школе.

Приликом израде развојног плана школе користити прописану методологију која подразумева уважавање мишљења и ставова ученика, родитеља, наставника, као и осталих релевантних субјеката. Неопходно је вршити квалитативну анализу реализованих анкета и резултате презентовати на састанцима стручних органа. У оквиру развојног плана дефинисати план унапређења квалитета васпитно-образовног рада, а у складу са реализованим активностима доносити годишњи акциони план који је саставни дио анекса годишњег програма рада школе. На крају сваке школске године радити извјештај о реализацији развојног плана школе.

У циљу унапређења васпитно-образовног рада неопходно је подстицати наставнике на самовредновање, те израдити инструмент за самовредновање који ће примјењивати сви наставници у школи.

Како би се резултати самовредновања квалитета рада школе користили у циљу унапређења рада неопходно је формирати тим за самовредновање, који ће у складу са програмом рада сваке школске године реализовати самовредновање, процјењујући све сегменте рада школе. Препоручено је сваке године у тим укључивати нове чланове, како би се сви практично упознали са процедуром.

Увид у рад свих наставника препоручено је вршити сваке школске године. Након извршеног увида потребно је израдити записнике, који ће поред утврђеног стања садржати и закључке и мјере за побољшање. На основу ових записника препоручено је припремити анализу реализације наставе, коју ће разматрати стручни органи школе. Приликом израде плана стручног усавршавања потребно је користити анализу реализације наставе, те водити рачуна да стручно усавршавање допринесе унапређењу квалитета наставе уз употребу свих доступних ресурса.

5. Закључци

Увидом у сегментарне анализе препорука, изречених у извјештајима о Спољашњем вредновању квалитета рада школа, по стандардима, констатовано је да је изречено укупно 1 879 препорука (стандард 1 - 323, стандард 2 - 357, стандард 3 - 236, стандард 4 - 228, стандард 5 - 181, стандард 6 - 223 и стандард 7 - 331 препорука).

У стандарду 1, *Управљање и руковођење школом*, садржана су 24 индикатора квалитета, за која су изречена 323 препоруке. Управљање и руковођење школом захтјева објективно сагледавање стања, па је тако највећи број препорука усмјерен на рад управљачких и стручних органа, те истицање потребе плански уређеног праћења наставног процеса. Директорима и педагозима су дате препоруке да израђују појединачне и збирне анализе опсервираних часова са закључцима и конкретним приједлозима за унапређење. Спољашњим вредновањем је утврђено да је потребно више пажње усмјерити на промоцију и организацију ваннаставних активности и факултативне наставе у складу са интересовањима и мотивацијом ученика и могућностима школе. Директорима су дате препоруке да у континуитету врше увид у рад стручних сарадника, те њихов рад периодично анализирају и сачињавају извјештаје. Значајне су и препоруке упућене начину

планирања и организовања професионалног развоја и стручног усавршавања како наставника, тако и стручних сарадника и директора, како би се стручно усавршавање усмјерило на реалне потребе и иновативне дидактичко-методичке приступе и стратегије савремених модела и облика поучавања и учења. У циљу успјешнијег руковођења школом, дате су и препоруке са смјерницама за унапређење ангажовања савјетодавних тијела школе, ради боље информисаности, бољих могућности за укључивање родитеља и ученика у живот и рад школе и развијања процедура превентивног дјеловања и рјешавања проблема.

Стандард 2, *Учење и поучавање*, обухвата 19 индикатора квалитета, за које је у склопу спољашњег вредновања изречено 357 препорука. Основни предуслов остваривања квалитета васпитања и образовања подразумијева поучавање и учење оријентисано на ученика, на исходе учења, на саморефлексију, те мотивисано и активно учешће ученика у процес учења. У циљу остваривања квалитетније наставе највећи број препорука усмјерен је на начине планирања, програмирања, припремања и реализације наставног процеса, као и начина провјеравања и оцјењивања остварених исхода учења. Препорукама је школама указано на потребу планирања употребе свих доступних савремених техничких помагала и наставних средстава, потребу идентификације могућности ученика, уважавања различитих потреба, те израде планова и програма који омогућавају напредак свим ученицима, без обзира да ли се ради о ученицима са којима је потребно радити у оквиру додатне наставе, допунске наставе, кроз индивидуално прилагођене програме или програме за рад са талентованим и надареним ученицима. Са циљем остваривања квалитетнијег наставног рада школама је указано на неопходност континуираног праћења, евидентирања, прецизног вредновања оствареног, саморефлексије и потребу детаљне (квантитативне и квалитативне) анализе. Школама је препоручено да процјењују потребе ученика како би поучавање и учење омогућило у што већој мјери развој кључних компетенција.

Стандард 3, *Ученичка постигнућа*, сагледавањем 13 индикатора, а у циљу унапређења квалитета ученичких постигнућа, спољашњим вредновањем школама је упућено 236 препорука. Објективно сагледавање постигнућа ученика може се остварити само континуираним вредновањем и оцјењивањем остварених постигнућа, те примјеном различитих метода и поступака праћења и вредновања. Препоруке дате у оквиру стандарда 3 указују да је потребно више пажње посветити анализи резултата и постигнућа ученика са препорукама и мјерама за њихово унапређење. Остварене наставне и ваннаставне резултате потребно је евидентирати у предвиђену педагошку документацију и личну евиденцију наставника, те презентовати стручним органима школе у циљу анализе, и уочавања могућности унапређења. Промоција, афирмација и награђивање успјешних резултата свакако подстичу мотивацију и ангажованост ученика. Дате препоруке указују да је потребно више пажње посветити критичком, самокритичком и аналитичком сагледавању постигнућа у свим областима непосредног рада са ученицима.

У стандарду 4, *Подришка ученицима*, садржана су 22 индикатора, а спољашњим вредновањем школама је упућено 228 препорука. За што успјешнију подршку ученицима потребно је да школе остварују активну сарадњу како са родитељима тако и са

институцијама у локалној заједници. Један од видова подршке свакако је промоција примјера успјешно остварених резултата било да је у питању смањење изостанака ученика, успјеси на такмичењима или било које друге активности које истичу васпитно дјеловање и развој етичких, моралних и хуманих вриједности. Како подршка ученицима не би била спорадично и појединачно истицање, школама су дате препоруке за успостављање интерног система награђивања и похваљивања ученика, за побољшање постојеће праксе и поступања са новопридошлим ученицима и наставницима као и доношење интерног акта школе.

Стандард 5, *Сарадња школе са породицом и установама у локалној заједници* потврђује се кроз седам дефинисаних индикатора. Спољашњим вредновањем квалитета рада, школама је упућена 181 препорука у циљу остваривања квалитетније сарадње школе са породицом и установама у локалној заједници. Сарадња са родитељима представља основни предуслов квалитетног функционисања школе. Увидом у изречене препоруке утврђено је да је неопходно радити на унапређењу сарадње родитеља и школе у свим сегментима рада школе. Школама су дате препоруке да у што већој мјери укључе родитеље у процес заједничког планирања, програмирања и анализирања квалитета сарадње. Као могућност унапређења стручним сарадницима је препоручено да заједно са одјељењским старјешинама плански осмисле активности у оквиру подршке родитељима, те у складу са њиховим интересовањима реализују планиране радионице ради остваривања квалитетније сарадње школе са родитељима. У циљу подстицања родитеља на активност, потребно им је пружити правовремене и прецизне информације о активностима из живота и рада школе. Школама су дате препоруке да родитељима пружају информације израдом квалитетних анализа и извјештаја. Сарадња са институцијама, установама, организацијама и појединцима из локалне заједнице школама пружа могућност побољшања материјално-техничких услова за васпитно-образовни рад. Због тога разлога школама су дате препоруке да у што већој мјери ојачају разне облике укључивања институција, установа, организација и појединаца у заједничке активности и пројекте.

Стандард 6, *Људски, физички и специјалистички ресурси унутар школе*, прецизније одређује 17 индикатора. Спољашњим вредновањем овог стандарда, школама су упућене 233 препоруке. Улога наставника у савременој школи подређена је континуираном стручном усавршавању, те је највећи број препорука усмјерен ка подучавању заснованом на принципима модерне дидактике, употреби савремених метода и техника учења и иновативних наставних средстава којима се ученицима пружа позиција активног учења кроз процесе истраживања, рјешавања проблемских ситуација и међусобне интеракције. Значајан број препорука усмјерен је на побољшање материјално-техничких услова за рад, опремање наставним средствима и помагалима за рад и подстицање наставника на ефикасно коришћење постојећих ресурса школе. Школе набавку нових наставних средстава, учила и помагала треба да врше у континуитету, плански у оквиру материјалних могућности. Спољашњим вредновањем је уочено да велики број школа нема развијене процедуре упознавања нових запослених са политикама, прописима и организацијом рада школе, те су дате препоруке за развијање процедура упознавања са организацијом васпитно-образовног рада, задужењима, обавезама, одговорностима и прописима.

Школама су дате препоруке за проширивање библиотечног фонда стручном литературом и насловима дјечје књижевности обухваћене лектиром и набавка ИТ опреме што ће пружити могућност за остваривање квалитетнијег наставног и ваннаставног рада. Једном броју школа препоручено је да израде план инвестиција, те анализирају могућности за уређењем окружења школе, спортских терена и фискултурне сале.

Стандард 7, *Системи и процедуре осигурања квалитета*, одређују 11 индикатора. Овај стандард указује на политике и процесе који интегрисани осигуравају квалитет васпитно-образовног процеса и доприносе континуираном унапређивању рада школе и развоју одговорности. Спољашњим вредновањем квалитета рада школе, школама је упућена 331 препорука за побољшање система и процедура које је потребно примјењивати у школи како би се квалитет васпитно-образовног рада одржао и унаприједио. Школама је препоручено да повремено врше анализе са јасним и прецизним показатељима, закључцима и препорукама везано за поједина подручја рада, било на нивоу цијеле школе или групе наставника. Са израђеним анализама и извјештајима треба да су упознати управљачки, стручни и савјетодавни органи школе, како би заједничким ангажовањем помогли остваривању квалитета. Спољашњим вредновањем је утврђено да већина школа није дефинисала процедуре за осигурање квалитета, те је школама препоручено да за све сегменте рада дефинишу начине и процедуре контроле и праћења те анализе и извјештавања. На основу анализа и извјештаја уз уважавање резултата самовредновања и спољашњег вредновања, потребно је сачинити акциони план унапређења квалитета рада школе, са предвиђеним активностима, носиоцима, роковима и механизмима контроле реализације датих препорука и мјера. Овако сачињени план треба да буде саставни дио анекса ГПРШ. Уважавање мишљења ученика, родитеља и наставника је значајно те је њихове ставове потребно анализирати, презентовати на састанцима стручних органа и обухватити приликом израде Развојног плана школе, којим ће бити обухваћен и план унапређења квалитета васпитно-образовног рада школе. Извјештај са приказом реализованих активности и резултатима реализације Развојног плана школе припремати на годишњем нивоу. Квалитет васпитно-образовног рада темељи се на раду сваког појединца, те је неопходно инсистирати на саморефлексији и самовредновању. Школама су дате препоруке и смјернице које одређују рад Тима за самовредновање квалитета рада школе како би у континуитету кроз планиране активности подстицали развој и примјену политика и процедура за осигурање квалитета. Са радом и активностима Тима за самовредновање треба да су упознати сви запослени у школи, како би се остварила заједничка одговорност за остварене резултате унапређења квалитета рада школе. Из наведених закључака Анализе произилазе и приоритетни задаци и активности у сврху унапређења и побољшања квалитета рада школа, јер су наведени показатељи у ствари препоруке са највећим бројем понављања.

6. Наредни кораци

Процедуре праћења и самовредновања, као и спољашњег вредновања квалитета рада школа пружају јасну, детаљну и цјеловиту слику квалитета рада школе и услова у којима се квалитет остварује. Школе су се са моделом вредновања, успостављања

квалитета и планирања наредних активности на унапређењу квалитета рада (у складу са задужењима, надлежностима и одговорностима), сусреле по први пут, те је за очекивати да ће се у наредном периоду уложити значајан напор на даљем развијању политика и процеса који ће унаприједити рад школа у свих седам стандарда квалитета. Ради унапређења свих седам кључних области/стандарда квалитета, вредновање квалитета рада школа дефинисано је и Законом о основном васпитању и образовању (Службени гласник Републике Српске 81/22, Члан 186). Сагледавањем резултата сачињене анализе, произишле из извјештаја са спољашњег вредновања квалитета рада 63 основне школе, те прегледом изречених препорука и њихове учесталости у наредном периоду школе би требале да прате дате смјернице за рад.

Као смјернице и приоритетни задаци којим се школски тимови за самовредновање у наредном периоду требају руководити су:

- да на осигурању квалитета раде системски и континуирано,
- да развијају ефикаснију организацију рада школе,
- да повећају информисаност о свим важним питањима из живота и рада школе,
- да прате сва постигнућа ученика, те да стручни органи школе интерно сачине приједлог мјера за унапређење,
- да раде на повећању транспарентности резултата васпитно-образовног рада,
- да функционално користе постојеће материјално-техничке ресурсе и у складу са могућностима набављају нове,
- да у што већој мјери јавно промовишу остварене резултате како ученика, тако и наставника,
- да повећају степен и квалитет сарадње са родитељима и локалном заједницом,
- да развијају сарадничке односе у школи, на свим нивоима,
- да пружају максималну подршку индивидуалном развоју и напредовању свих ученика,
- да наставне и ваннаставне активности прилагоде различитим васпитно-образовним потребама ученика користећи одговарајуће дидактичко-методичка рјешења.